

van wirskante

orgaan van heemkundekring 'amalia van solms', baarle-herzog-nassau

jaargang 18, nr. 1
1 maart 2003

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Doel daarvan is:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

Het Heemhuis

Kerkstraat 4

2387 Baarle-Hertog (B)

Bankrelaties:

- Rabobank Baarle-Nassau e.o. rekening: 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog rekening: 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan mits bronvermelding.

van wirskaante

Driemaandelijks tijdschrift
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Baarle-Hertog-Nassau

Redactie: Dré Moors, Gerrit de Jong, Piet van der Flaes, Antoon van Tuijl,
Herman Janssen en Peter Tuytelaars.

18de jaargang nr. 1

1 maart 2003

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	2
De inval der Duitsers in 1940 (2)	P. v.d. Flaes	4
Aon de proat mee... (14)	A. Moors	6
Onder de luif	F. Willemsen	17
Het jaar van de boerderij (1)	A. van Tuijl	19
In de voetsporen van pater Ladislas (2)	H. Janssen	23
Het echte Aaltje (2)	E. Verbiest	36
Werkgroep Kapel van Nijhoven (12)	G. de Jong	39
Merkwaardigheden	A. van Tuijl	44
Winter	A.J. van Eijl-v.d. Klashorst	46
De buizerd, roofvogel pur sang	P. v.d. Flaes	47
Oproep...	C. Prinsen	49
Arme Amalia (43)	A. van Tuijl	51
Aanwinsten BiDoc (15)	L. Luiten	52
Amalia digitaal bereikbaar (3)	H. Janssen	53
Wat was en wat komt	A. van Tuijl	57
Activiteitenkalender	A. Moors	60

Voorwoord

Op zondag 5 januari j.l. was het een gezellige drukte op het Heemhuis tijdens onze nieuwjaarsreceptie. Vele van onze leden en sympathisanten komen volgens een goede traditie naar deze receptie toe om elkaar de beste wensen over te brengen. Onder het genot van een bakske koffie en een lekkere warme wafel van Marcel Gulickx was het wel vol te houden in het Heemhuis. Buurt kwamen onze leden niet te kort want iedereen had wel wat te vertellen te bespreken of te bekijken. De grote belangstelling voor de nieuwjaarsreceptie geeft het bestuur in ieder geval de zekerheid dat het wel goed zit bij Amalia.

Tijdens de nieuwjaarsreceptie werd door de voorzitter niet alleen teruggekeken naar het afgelopen jaar maar ook naar het komende verenigingsjaar. Afgelopen jaar hebben we vele activiteiten georganiseerd met een goede belangstelling van onze leden. Deze activiteiten werden mogelijk gemaakt door de inzet van vele vrijwilligers in onze vereniging. Daarom is een hartelijke dank aan al deze vrijwilligers op zijn plaats.

Enkele activiteiten voerden de boventoon in ons programma zoals onder andere

- de presentatie van onze website in Turnhout.
- viering 400ste geboortedag van Amalia.
- inschrijving van ons 500ste lid.
- bezoek Boone's Blijk.
- onthulling ballonmonument te Castelré.
- afsluiting jubileum met toneelgroep Tinello.

Ook voor dit jaar weer een waaier van activiteiten in ons programma waar voor iedereen wel wat bij is.

In november 2002 overleed Jo Hybrechts te Baarle-Nassau. Hij was het die alles, in woord en beeld, over Baarle verzamelde en in dagboeken bijhield. In 1980 heeft hij deze dagboeken aan onze vereniging geschonken. Amalia was hiermede zeer vereerd en overhandigde Jo een prachtige oorkonde voor deze schenking. Jo gaf aan dat hij nog meer dagboeken had en die zouden volgen na zijn overlijden.

Na zijn overlijden heeft de naaste familie van Jo deze dagboeken aan Amalia geschonken. Op deze wijze zullen nog vele kunnen genieten van de dagboeken van Jo Huybrechts. Familie hartelijk bedankt.

Op donderdag 13 maart a.s. verwacht het bestuur vele leden op onze Algemene Ledenvergadering. Plaats van handeling is zaal “De Lindeboom” te Baarle-Nassau. Voor deze vergadering ontvangt U allen nog een uitnodiging. Samen met U kijkt het bestuur naar de ontwikkelingen en toekomst van onze vereniging en Uw inbreng hierbij wordt bijzonder op prijs gesteld.

Mocht U belangstelling hebben voor heemkunde in Baarle wordt dan lid van onze vereniging. U bent van harte welkom en binnen onze werkgroepen is altijd plaats voor mensen die de handen uit de mouw willen steken. Op onze website www.amaliavansolms.org vindt U alle info over onze vereniging en uiteraard een inschrijfformulier.

Ad Jacobs, Uw voorzitter.

De inval der Duitsers in 1940 (2)

Piet v. d. Flaes

Wij staarden het vijftal germanen na. De leider van de groep had een microfoon in de hand en sprak daarin. Ik zag de lange antenne van zijn zend- en ontvangingtoestel zwiepend op en neer gaan. Ze waren snel uit het zicht verdwenen. Wij staakten het werk aan de schuilkelder. Mijn vader zat even later wat verslagen aan tafel. Veel werd er niet gesproken.

Er brak een periode van bijna vijf jaar aan voor deze ongewenste bezoekers weer verdwenen zouden zijn. De soldaten die wij gezien hadden, droegen alle vijf een soort “blokkendoos” bij zich. Naar ik later ontdekte, zat daar een gasmasker in. Nog niet zo lang geleden stond ik bij een Baarlenaar in zijn schuurtje, toen hij ergens uit een donker hoekje zo’n groene trommel tevoorschijn haalde. Ik trok de inhoud er uit: een gasmasker. En warempel, na bijna zestig jaar zag alles er nog uit als nieuw. Op het rubber lag een flinke laag wit talkpoeder. Alles was nog zeer soepel. Miljoenen Duitsers hebben met zo’n ding jarenlang heel Europa rondgezeuld.

Een uur na het passeren van die eerste Duitsers werden we opgeschrikt door een paar zware dreunen. We zagen hoe Stuka’s Alphen-Boshoven zwaar bestookten. Naar later bleek, stonden daar enkele Franse tanks die zich onder wat geboomte schuilhielden. Er werden een paar boerderijen getroffen door de afgeworpen bommen. Dit voorspelde niet veel goeds. Ook Baarle-Grens werd onder handen genomen. Daarbij viel een dodelijk slachtoffer. Dat was Mevr. Frijters, die op weg naar een schuilplaats bruusk het leven werd ontnomen. De heer Wolters verleende nog eerste hulp maar die mocht helaas niet baten.

Twee dagen later reed er bij ons op de weg een motor met zijspan richting Baarle. De berijder stopte vlak bij ons huis. De soldaat in het zijspan sprong er uit, schoot een paar keer in de lucht en toen er geen reactie kwam, reden ze verder. In de buurt van de spoorlijn werden ze beschoten. De bestuurder werd dodelijk getroffen. Hun voertuig kwam ergens in een heg tot stilstand. Enkele

uren daarna verschenen de eerste verkenningswagens, gevolgd door een paar tanks.

Van het Nederlandse leger hebben we geen kip gezien! We konden duidelijk horen dat in de buurt van Hoogstraten een vuurgevecht tussen tanks van beide kanten bezig was. Een grote Franse tankeenheid was op weg naar de Moerdijkbruggen om die te verdedigen. Ze werd bij Zevenbergsenhoek helemaal in de pan gehakt. Ik lag laatst in het ziekenhuis bij een man uit die plaats. Hij vertelde me hoe toen dit landelijke dorpje in een puinhoop veranderde. Huizen werden weggevaagd en er ontstonden branden. Kortom, het was een grote verwoesting.

Terug naar de eerste oorlogsdagen

Ja hoor, daar verschenen de eerste infanteristen. In grote groepen sloften ze voorbij. Op een gegeven moment hielden ze halt. Vermoeid vielen ze overal neer. Er gingen er in het gras liggen en anderen leunden tegen de muren van ons huis. Velen trokken hun halflange laarzen uit en verspreidden een hevige zweetvoetengeur. Een sanitair prikte blaren.

De mannen hadden dorst. Ik pompte ettelijke emmers ijskoud water voor deze heren. Ze dronken gretig en veel. Sommigen aten zuurdeegbrood met beleg. Na een uurtje rust stapten ze weer op na mij een paar tabletten chocolade in de hand gestopt te hebben.

Dit was de kruim van het leger dat later zo roemloos ten onder ging.

Aon de praot mee (14)... Charel en Antje Jacobs 'Wij zen misschien wel ut oudste echtpaar van Baol'

Dré Moors

Wie zijn Charel en Antje Jacobs

Charel werd geboren op 17 april 1908 in Meerle (België). Binnenkort wordt Charel dus 95 jaar! De eerste jaren groeide hij op in een gezin woonachtig in een boerderij van Fortman op de Haaiberg in Meerle. Er werden acht kinderen geboren. Liefst vijf kinderen stierven op zeer jonge leeftijd. Charel: "Ze stierven vanwege een, op zun Bels gezeet, bezetting. Zeg mar un longontsteking. In dieën tède was er gin penicilline. Ze kossen net wel, net nie lopen. Ze waren un jaor of twee. Unne dag of vier, vijf waren ze ziek en gingen dan dood. Er was te begripen veul verdriet in ons gezin, mar ja, niks aon te doen. Onze Piet, onze Bart en ik bleven over. Onze Bart is un jaor of twee geleeën gestorven, onze Piet is al veul langer dood", aldus Charel.

Charel en Antje Jacobs nog altijd gelukkig samen

Toen Charel ruim acht jaar oud was, verhuisde het gezin naar de boerderij van zijn opa op de Maaikant, waar hij een zeer groot gedeelte van zijn leven heeft doorgebracht. Na zijn huwelijk met Ant de Jong runde Charel de boerderij. Daarnaast bekleedde hij heel veel nevenfuncties, waaronder raadslid/wethouder en gaf hij melkles aan heel veel jonge boeren en boerinnen in de regio.

Zijn vrouw Antonetta de Jong, roepnaam Antje (“In Ullecoten zeggen ze Anna, mar ut is gin Anna hè”), werd geboren op 22 december 1907 in Alphen. Antje is dus al 95 jaar! In het gezin werden elf kinderen geboren. Van die elf kinderen zijn er inmiddels zes overleden. Alle vier de jongens zijn dood. Twee meisjes zijn er gehemeld. Antje groeide op in een boerderij in de buurtschap 't Sas'. Antje wil graag gezegd hebben dat haar moeder Liza van Tiest van den Broek is, uit de Oordeelsestraat. Antje heeft na haar huwelijk met Charel op 12 november 1934 haar hele verdere leven met veel overgave gewerkt op de boerderij.

Uit hun huwelijk -over een kleine twee jaar zijn ze 70 jaar getrouwd!- werd in 1948 dochter Els geboren. Els is getrouwd met Bert Noyens en woont op de boerderij. Er zijn geen kleinkinderen.

Antje: “Jammer genoeg nie. Mar we hebben ok un kind in huis genomen van een zuster van Antje. Onze Karel. Hij is van 1946. Hij is getrouwd en hee twee jongens. Robert en Mark zen al in de twintig. Robert is onderwijzer en Mark studeert nog. We hebben ze altij beschouwd as onze kleinkinderen. Ze zeggen ok nog altij opa en oma en dè vinden wij heel fijn.”

De kinderjaren van Antje

Antje zit op haar praatstoel. Haar geheugen blijkt nog uitstekend te zijn. “We han thuis un boerderij mee 75 hectaren grond. Daarvan lagen er 52 in Baol. Un heel stuk van de Veldbraok was van ons. Op Bedaf han we ok grond, mar dè was allemaol haai. We hebben thuis as kind allemaol hard motten werken. Er wier heel veul rogge verbouwd. As er geoogst was, wier dè allemaol mee de stulpkèr en de langkèr van de Veldbraok via de Reuver naor 't Sas gebrocht. Ik mos altij ut strooi op hopen tassen en ut strooi schoon afdekken.

Thuis op stal stonden ok melkkoeien. As in Alphen iemand naor onze vaoder vroeg, dan vroeg zo iemand: Hoe kom ik bij de Sasboer? Ik vond dè helemaal ginne scheldnaom. Ik zij er zelfs trots op. Na de plechtige communie ben ik op pensioonaat St. Anna gegaon bij de zusters in Zundert. Ik was dan lang van huis. Elke keer drie maonden. Ik keek dan uit naor de post. Mee Sinterklaos kwaam de voerman en brocht dan un grote doos mee cadeautjes. Zo ging dè. Ik heb er un bietje de Franse taol geleerd. Mar ok kookles en zangles gehad. Ik heb er drie jaor gezeten. Toen mocht ik naor huis. Toen ik ruim veftien was, bakte ik alleen veur heel ut gezin brood.

Ik was ok bij ut zangkoor en de zangvereniging. Ze hebben me pas geleeën nog komen vraogen van Chaom. Daor heb ik nog ut liedje gezongen van de Chaomse kip. Ik zee altij, ut zal toch wel waor zen dè die Chaomse kip er vruger was. Want jè, daor han wij vruger al un liedje over”, aldus Antje. En plots begint Antje spontaan en zonder haperen het lied van de Chaamse kip te zingen:

*“Wie hanensoep wil eten, gemest mee zand en hooi
Die laat het mij mar weten, dan kom ik met men kooi
Ik heb veel concurrentie, maar koop gin koele koe
Dan krijg je voor je centen, een rokke-tokke toe
Ze zijn van Chaamse aard, twee poten en un staart
Ze zijn van Chaamse aard, twee poten en un staart
Hoezee, hoezee, wie gaat er met ons mee
Wij trekken zwaar belaan
Door stee en dorpen aan.*

Er waren zo zeuven coupletten. Ik ken ze nog allemaol uit mijn hoofd”, aldus een trotse Antje.

De kinderjaren van Charel

“Ik ben in Meel naor school gegaon, tot det ik achtenunhalf was. Mun vaoder was unne Bels, unne Meelse. Ons moeder kwaam van Zondereigen. Op de bewaarschool en lagere school zaat soeur Juliën. Dè was un heel kwooi. Die hai ik nie gère. Toen heb ik bij mister Sterkens gezeten. Kwaam van Rijkevorsel. Bovenmister was Jaspers, ok ginne gemakke. Ze noemde um in Meel de kletskop, want hij hai gin haor op zunne kop”, aldus Charel.

Plots komt bij Charel de oorlogstijd boven. De eerste wereldoorlog van 14-18 wel te verstaan. Charel roept met stemverheffing: “Jè Dré, ik heb twéé oorlogen meegemaakt! Toen ik bekaanst zeven jaor was en de school uitging, stonden de Duitsers mee helmen op op der pèrd bij de school. Toen ik thuis kwaam, waren mun vaoder en de knecht al gevluht naor de Maaijkant in Ullecoten. De Duitsers namen iedereen mee. Ons moeder die schreeuwde toch. Op 16 december 1916 mochten wij van de Duitsers verkassen naor Ullecoten mee alles wè we han. Van dieën grote baos van de Duitsers kos onze pa alles van gedaon krijgen. As ie mar kiepen kreeg!

Mee unne huifkèr en aandere kèren mee huisraad zen we vertrokken naor de Maaijkant. Bij ieder café leeën we aon. Ut irste café was net over de Grens. Ut twidde bij de Schipper aan de Meulenstraot tegenover Jan de Roy. Ut derde café was waor nou de Kneut is. Dan bij Kusters en ut volgende café was van Louis van Gestel tegenover ut parochiehuis. Ut zesde was ut café van Rentiëns

Op deze boerderij vertoefden Charel en Antje het grootste deel van hun leven.

tegenover de Boerenleenbank. En un bietje verder in dun bocht zat ut café van Kopke Sommen, waar nou Janus Boeren wont. Bij ieder café wier dur de buurt un liedje gezongen”, aldus Charel.

En ook Charel doet wat zingen betreft niet onder voor zijn vrouw:

“Op de Maaijkant motten we wezen, op de Maaijkant motten we zijn

Daar staat op die deur geschreven, det er lieve meskes zijn

En op de Maaijkant is ut hoog en droog

D’ouwe wijven gooien der kont omhoog

En de meskes zijn er heel plezant, en de jongens navenant

En op de Maaijkant motten we wezen

En op de Maaijkant motten we zijn.”

En Charel vervolgt zijn verhaal: “In Ullecoten ben ik toen naor school gegaon. Ik zaat bij mister Bayens, die was hier de hoofdonderwijzer. En Marie Hendriks, zuster van Harrie van Toontjes, die was onderwijzeres.”

Antje valt Charel in de rede: “Toen waar de gij al opgegeven om mister te worren. Hij ging nog naor de hogere klas om bij te leren. Witte nie mir Charel?” Charel pakt de draad weer op: “Ik dee niks liever as leren. Mar dè heb ik nooit meugen doen. Want un oom van men en ok van heur kwam bij ons thuis en zee tegen ons moeder: laot hum toch thuis. Want ut zen allemaol grote zemeleirs, heel die onderwijzers. En ons moeder geloofde dè. En toen was ut leren afgelopen. In Oudenbosch had ik al de veurbereidende klas veur onderwijzer gedaon. Ut ging nie deur, en dè vond ik héél erg. Verders heb ik thuis altij mogen leren, wet ik ok wou. Allerlei aovondcursussen, zoas de melkcursus en allerlei landbouwcursussen. Op de boerderij hier aon de Maaijkant mos ik al ut vrouwvolkwerk opknappen. Ik kos alles. De boerderij is van 1896. Toen wij uit Meel kwamen wonde daor mijn grootvaoder, Charel van Dun. Zunne naam staot nog altij op de gevel”, aldus Charel.

Charel en Antje krijgen verkering

Antje en Charel praten over het ontstaan en uitbouwen van hun wederzijdse liefde of het pas geleden is gebeurd. Maar toch is het al zo’n 74 jaar geleden toen zij verliefd werden. Charel: ‘Toen wij mekaor leerden kennen was ik 21. Van te veuren hai ik kennis gehad aon un meske mar dè was uit. Mee Ullecoten

kermis, mee de grote Bernardusprocessie, kwaam Antje mee heur nichtje naar Ullecoten. Tegen den aovond mos ze naor huis om koeien te melken. Ze wou over Baol mee de fiets terug. Ik zeg, ik weet unne veul snellere weg. Via ut Hooghuis. Zo gezegd zo gedaon. Bij café Staobel zijn wij nog aangereëen. Zo is ut begonnen. Antje was un héél schoon meske. Ik wou persé un zwartje hebben. Mar ik heb er veul veur motten doen, want ze was ontzettend besluiteloos. Is ze nou nog. Toen ging ze namelijk iedere week naor un tante-nonneke in Tilburg. As ze daor gewiest was, mos ik altij wir vechten. Dan ging ut bekaanst of helemaol uit. Ze willen van jou nog un nonneke maoken, zee ik dan! Twee broers van hullie moeder waren paoter en er waren 2 tante-nonnekes. Op gistelijk gebied waren ze geweldig. Mar er mocht niks en er kos niks, dè witte wel.” Antje: “Nonneke was nie men roeping Charel. Ut is zo goed gewiest.”

Charel: “Mar ge hed er wel altij kort tegen aon gehangen! Om de veertien daogen kwaam ik bij hullie thuis. Op unne fiets mee unne carbidlamp. Om tien uur ’s avonds wir rap naor huis. Vaoder Sas zee nooit niks. Moeder Sas was den baos. Zee dan: der uit! We namen afscheid in de stal. Naor huis, riep ze dan nog eens. Nog mar peramper gaven we mekaor un kuske. We zen nooit uitgegaon. Toen ik mee heur in Ullecoten kwaam gefietst, gingen de gordijntjes overal open. Wie is dè? Zo preuts waren ze in Ullecoten.”

Antje: “Charel kos men wel jaloers krijgen. Mee de kermis in Alphen had ie geschommeld mee un aander meske. Ik zee, Charel, zullen wij ok eens schommelen? En dan was ut wir dik aon! Charel was nie groot, wel héél knap. Unne schone bos haor mee unne slag er in.”

Huwelijk

Na vijf jaar verkering trouwden Charel en Antje op 12 november 1934. Het was een geweldig feest herinneren zij zich nog. Het werd gevierd thuis op de boerderij bij Antje. Charel: “Het fist duurde drie daogen. De irste dag was veur eigen volk en ooms en tantes. De twidde dag veur heel de jeugd. De derde veur neven en nichten. Op de trouwdag ging ik om zeuven uur biechten in Alphen bij kapelaan Smit. Pastoor Bink was laoter kwaod dè we nie bij hum te biecht waren gegaon. Bink lee ut altij gelijk uit. Dan han we wè geweten. Ik wies zuiver niks van de veranderingen bij heur. Stond ik van te kijken.

Kapelaan Smit hai tegen ons nie meer gezee as: Charel, ge moet oe trouwboekske mar eens goed lezen. Ik kom nog wel eens langs. De irste nacht han we mar efkes bij mekaor geslaopen. Ze han ons niks verteld. Hebben we altij heel erg gevonden. Ik hai de cursus 'In ut volle leven' gehad in Seppe. Ge mos er afblijven zo lang as ge nog nie getrouwd waart. Meer zeeën ze daor nie."

Antje: "Den dag na de trouwdag hebben we un mies laoten doen in Ullecoten. Moeder Jacobs was pas dood. Het rengerde en ge waart bang dè ge unne druppel rengerwaoter op oe tong binnen kreegt. En dan koste nie te communie!"

Ondertussen zijn Charel en Antje al ruim 68 jaar getrouwd. Charel: "Wij waren virtien jaor getrouwd toen ons Els kwaam. We zen dikwijls naor ut ziekenhuis gewiest. Dokter Govaerts en den pastoor han goed veur ons gezurgd. Want

pastoor van Steen zee, gin kinderen, dè kan toch nie. Daor mot wè veur gedaon worden."

Antje: "We hebben in den oorlog altij kinderen van un aander over de vloer gehad. Uit Haarlem, Rotterdam en Duitsland. Ze kwamen bij ons om aon te sterken. Ze heetten Jopie, Treesje en Paula. Onze Karel was bij ons al in huis veur ons Els kwaam. Karel was unne zoon van un zuster van Antje, mar die was veul ziek. En zo is ie altij bij ons gebleven."

12-11-1934: de huwelijksdag!

Melkles geven

Charel is altijd een bezige bij geweest. Zo was hij boer, raadslid/wethouder, melklesgever enz. Charel: “Ik heb heel veel functies gehad. Mar ik mocht heel veel van ons Antje. Jè, zelfs tien jaor lang in ut drukst van de oogst mocht ik op vakantie gaan as hopman van de verkennerij. Ut was un gouwen vrouw en nog! Ik heb overal melkles gegeven. De irste keer in Meel. Dè wier deur verteld en zo heb ik overal les gegeven. Ok op de landbouwschool in Alphen en Ulvenhout. Daor zaten jonge brakken van zestien, zeuventien, achttien jaor. Ik heb er nooit ginne trammelant mee gehad. Ge mot van de jeugd wè kunnen velen. Effe den baand los en dan begossen we mee de les.”

“Maar wat is er dan toch moeilijk aan melken?”, vraag ik hem.

Charel vol overtuiging: “Ge mot nie stropen. Ge mot de speen vol laten lopen, uitdrukken en afsluiten. Ok zorgen dè ge de koei goed leegmelkt. Want ge wit, de leste drop is de botterknop! Ge mot ok netjes onder de koei zitten. En zorgen veur goeie, hygiënische melk.”

Charles geeft melkles in 1930.

Raadslid/wethouder

Vanaf 1945 tot 1974 was Charel raadslid in Baarle-Nassau. De laatste 12 jaar daarvan was hij wethouder. Ulicoten is in zijn tijd altijd met drie raadsleden vertegenwoordigd geweest. Campagne heeft hij nooit gevoerd. Was nie nodig. Een programma was er niet. "Ik liet un briefke maoken mee de namen er op en dè was ut dan. Het is in mennen tèt altij un erebaontje gewiest. Om de virtien daogen hielden we wethoudersvergadering. Den aandere wethouder was irst Mil den Drukker. Laoter Proke Tuijt. Den ouwe sic van Gompel mompelde dan wè. Un bietje harder, zee dan Mil. Wij willen ok weten wè den burgemister al lang wit! Is er nog veul sic, vroeg burgemister de Grauw al gauw. Want den burger wou gère op tijd naor den overkaant naor Riggeling. En dan gingen we ok nog eens naor Adje Dirven. Zo ging dè. De sic ging nooit mee. Die mos dè gemauw nie.

1-12-1968: 'Mil den Drukker' hangt A. Hogenbosch de ambtsketen om.
Rechts op de foto zit Charel.

Vruger was er veul strijd in de raad tussen Ullecoten en Baol. Is gebleven zo lang as Jaon de Vet in de raad zaat. Den ouwe Toon Jacobs van Boskoven zat eens te slaopen in de raad. Zunne buurman schudde hum wakker: Hee Toon, stemmen jong. Toon zee: As ut veur Ullecoten is dan stem ik tegen! Waor gebeurd! Hij kos er nie tegen det ut goed ging in Ullecoten”, aldus Charel.

Broer Piet was eerst Belg, later Nederlander maar werd weer Belg toen zijn kinderen in België gingen studeren. Hij ging in Baarle-Hertog wonen en werd meteen raadslid/schepen van Baarle-Hertog. Een unicum in staatskunde: Charel wethouder in Nederland en broer Piet in België. Charel: “We bekvechtten dikwijls mee mekaor. Ik zee altij: Bels Baol hee niks as unne schup en unne kruisewaogen. Ginne ene weg ligt er in Bels Baol waor wij de sneeuw nie weghaolen. Dè kunde gullie nie mee unne schup en unne kruisewaogen.

Bij den Belze sic kos er niks af. De kiosk op ut St. Annaplein zouwen we saomen betaolen. Hebben ze nooit gedaon. Ik zee, ut is un Belze hermonie want ut is Remie, mar Holland mot ut geld betaolen. Mil den Drukker was geweldig veur men gestreeën. Ik heb Mil der aan geholpen as wethouwer. Toen hee Mil op veul plakken in Baol gezee, ge mot op Charels stemmen. Aon de Grens hai ik veul stemmen. De paoters daor hai ik gelijk. Ik heb dè weggeske nog kunnen leggen, dè kos irst ok nie.”

Andere bezigheden

Charel is jarenlang voorzitter geweest van de voetbalclub Ulicoten. Na de fusie met Baolse voetbalclub voorzitter van Gloria UC. Nu is hij nog erevoorzitter van die club. Hij is al 60 jaar koorzanger en 60 jaar secretaris penningmeester van de bijenbond. Hij is jaren taxateur geweest voor de successie. Hij is nog steeds duivenmelker. Hij is zowel Koninklijk als Pauselijk onderscheiden. Over al die activiteiten vertelt Charel nog heel veel interessants. Vanwege het beperkte aantal pagina's in deze Van Wirskaante moeten we dit helaas laten rusten.

Antje is jaren lang voorzitter geweest van de boerinnenbond in Ulicoten. Ze heeft ook enorm veel geborduurd. Vol trots laat ze mij enkele van haar fraaie werkstukken zien. Ook toont ze mij een werkstuk gemaakt van graankorrels. Mooi ingelijst is een gedeelte van de vroegere keuken te zien, met een dominante

plaats voor de stoofkachel. Heel mooi! “Borduren gaat helaas niet meer. Ik zie nie goed mir”, aldus Antje.

Charel rijdt nog steeds auto. “Pas geleeën ben ik nog gekeurd door den dokter. En ik heb un rijtest gedaon, georganiseerd door Veilig Verkeer en de Bejaardenbond.” Vol trots laat Charel mij het testrapport zien. Antje: ‘Ik heb ok altij gereeën. Mar nou ik slecht zie, gaot dè nie mir.’”

Over de Kerk willen ze ook nog wel wat kwijt. Antje: “Ge kunt ze nie mir in de kerk krijgen. Ze hebben tegenwoordig veul te veul aandere dingen te doen.” Charel: “De priesters hebben er zelf schuld aon. De zondagse mies wier jaoren terug afgeschafft. Daor is ut mee begonnen. Mar bij pracht en praal, Kerstmies bijveurbild, zijn de meesen er allemaol. Dan hebben ze de schoonste kleren aon en willen ze op de irste rij zitten. Mar ik heb al heel mun leven op den hoek van de irste rij gezeten. Daor jaogt mij niemand van af. Ik maok plots veur unne gehandicapte. Dan alleen stoi ik op.”

Antje: “Zouden ze dè nie mir kunnen leren dè ze nie mee unne jongen naor bed gaon veur ze getrouwd zijn?” Charel: “Ge kunt dè nie mir tegenhouwen moeder.”

Afscheid

Op mijn vraag wat hun grootste wens is hoeven beiden niet lang na te denken. “We zen ut oudste echtpaar van Ullecoten. Misschien wel van heel Baol. Over bijna twee jaor zen we 70 jaor getrouwd. Daor hopen we erg op om dè mee te maaken. En we zullen ut vieren ok! We leven regelmaotig, nie overdreven. Ik heb un maogbloedinkske gehad. Van den dokter mag ik elken dag un borreltje drinken. Midden in de nacht word ik wel eens wakker en dan denk ik, leeft ons vrouw nog? Ze is al un paor keer goed ziek gewiest, twee keer al un licht herseninfarct. Mar ik kan ze nie missen.” Antje: “En ikke hum nie!”

Charel en Antje, wij van de Heemkundekring hopen vurig dat jullie wens in vervulling gaat. En op jullie feest zijn we present, dan komen wij jullie met velen feliciteren.

Heel erg bedankt voor het gesprek. Het gaat jullie goed!

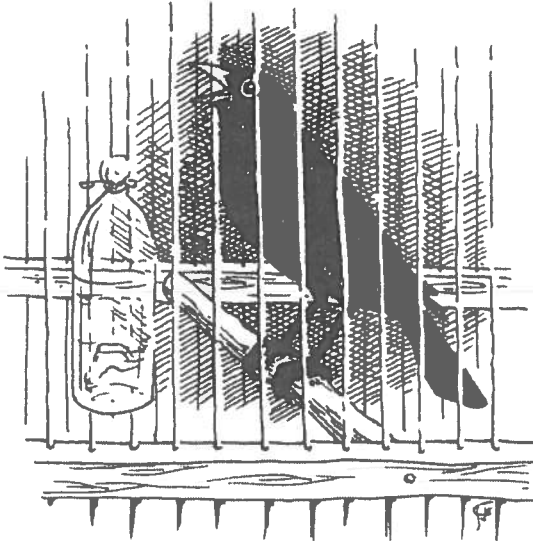
Onder de luif

Fons Willemsen

End juli 1930 was 't. Jè, da's lang geleje. Ik was bekaant acht jaor tun ik 'ne keer bij Vao op den Haaikaant in Uilekoote onder de luif zaat omdè't zo rengerde. Ze zeggen wel 's: 't rengert pèèpestele! Ik zeg daornet: bij Vao. As ge 't soms nie wit, dè's mènne grutvaoder. Eègelijk haj ik twee grutvaoders, gelijk gij ook! Die in de haai aon de Plaanke Barak, die bleef gewoon Grutvaoder, mèt die op den Haaikaant noemden we Vao, gewoon effenaf Vao! Nou witte da ook wir. En een luif, da ies een afdak.

Wij zaatan daor en keeken naor 't rengere in de plassen waoter. Daor kwamen van die brobbels op. Oonze Vao zee: Da gift heel den dag renger, want as't brobbels rengert, dan schai-'t-er nimmer uit. Hij haj gelèèk! 't How nimmer op diejen dag. Hij wies-'t wel dieje Vao van oons. Mèt nou motte nie denke da die meense niks dejen as't kooj weer was. Gustoom was 't pèèdentuig aon 't poetsen en da blonk, man! Nardoom was de zeissie aon 't haoren. Scherp aon't maoken dus. En Vao maakte vogelkooikes. Zo haj iedereen wa te doen. En da gebeurde am'aol onder dieje luif. Daor haj oonze Vao ook een grote vogelkooi en daor zaat 'ne mèèrel in, 'ne schoone, pekzwart mee 'ne gèlen bek. Daor gaon we't seffens nog 's over hebben.

Nou eerst oonze Vao. Die vangde ook vogeltjes. Allerhaande streken haj om ze te vangen. Hij braaide zelf netjes van heel dun zwart gaore. En witte wat-ie dan deej – want 't was 'ne sliebes – hij spande zo'n netje in de heg boven 'nen ondiepe sloot. Ge mot weten, vruger hadde veul heggen. Rond elken akker of waai was da normaol. En 't waoren gin klèntjes, neeje zo breed da't –er in het midden 'n slooike liep. Da waar nie diep. Waorum nie? Da zal ik-oe ook nog uitleggen. In de wintermaonden mos-'er veur stook gezurgd wurren. Dan wier zo'n heg omgedaon. Al 't hout en de musterd (takkenbossen) werden deur da slooike weggedraogen. Da deejen ze om nie over den akker te motte lopen, want daor stond koren op en da moogde nie plattrappen. Van zo'n slooike maakte oonze Vao dankbaar gebruik. Nou ziede mèt wir; 't was ene sliebes.

As-ie nou 'ne mèèrel vangde en 't was een vrouwke, dan liet-ie da los. 't Mos een heel schoon mènneke zèèn. Da ging in de kooi onder de luif. Naor een tètje..., zingen da-'t-ie dan deej!

Ik zeg tegen oonze Vao: Hoe komt da nou da-'t-ie zo schoon zingt? Och, Foonske jongen, zeej Vao, da zal ik jou 's gaauw vertellen en nog laoten zien ook. Toen haolde hij wa spekwortjes en een paor pierwurmen. Ge had dieje mèèrel 's motten zien toen-

ie da voeier zaag. Hij vloog as 'ne gek deur de kooi tot-ie ze kreeg. Nog gin vèèf minuten laoter... Ge had 's moeten horen hoe da beesje zong. Ge mot 't mèr weten. Mèr da's mee alles zo. Vruger was 't lèèven veul aandere. De meensen waoren er tevreje mee. Ze hajen 'ne mèèrel in de kooi en wij hebben tegenwurrig tillevisie. Die hajen ze vruger nie. Nog ginne radio. Alleen 'ne grammefoon en 'ne mèèrel in de kooi!

Nog efkes wa over da mèèrels vangen. Ge mot nie denken da-'t-ie niks dee as mèèrels vangen, oonze Vao. As-ie 'ne goeie zanger in de kooi haj, zou-ie er gin mèr vangen. Hij how veul van de vogeltjes. Aon z'n huis haj am'aol kistjes hangen en hij maakte van takkenbossen – wij zeejen altij musterd – daor maakte-n-ie een kotje van, omdat-ie wies, da de vogeltjes daor gère in gingen houwen, vural winterkoningskes. Hij kende ze ook am'aol, de vogeltjes. Vao was enen echte natuurmeens. As-ie een vogeltje wies houwen, dan how-ie da goed in de gaoten. Daor mogen wij dan nie diechtbij koomen want dan was-ie bang da we 't zouwen verschouwen. Vao was 'ne gouwe meens. Hij how heel, heel veul van de natuur.

De volgende keer gaon we't hebben over... misschien wel over erpelfooi, krentenmik en poetjespap... Tot 'nen andere keer.

Het Jaar van de Boerderij (1)

Antoon van Tuijl

Het jaar 2003 is uitgeroepen tot “Jaar van de Boerderij.” De boerderij krijgt extra aandacht. De titel is niet echt duidelijk. Waar gaat het over? De boerderij als agrarisch bedrijf of de boerderij als gebouw of gebouwencomplex? Uit publicaties rond dit jaarthema blijkt dat de aandacht gericht wordt op de historische boerderijgebouwen. Die gingen in de afgelopen decennia bij tientallen verloren door sloop en onoordeelkundige verbouwing. “Het Jaar van de Boerderij” is tegelijk alarmbel en stimulator. Stop afbraak en verknoeien, maak werk van behoud!

Het gaat om waardevol erfgoed, dat ons laat zien hoe er vroeger op het platteland gebouwd, geleefd, gewoond en gewerkt werd. Nieuwe generaties moeten daar voldoende voorbeelden van terug kunnen vinden in hun omgeving. Zonder historisch besef kun je zo moeilijk bepalen wat je nu te doen staat. Hoe moet het dan met de toekomst?

In Van Wirskaante bespreken we vier keer op een rij een historische boerderij uit ons eigen heem. Op 13 september maken we een fietstocht om een paar markante boerderijen te bezoeken. Op 18 november organiseren we een lezing over de historische boerderij en haar ontwikkeling in onze regio. Zo doet Amalia mee met dit jaarthema.

Potscherven

De eerste boerderij die wij hier aan bod laten komen vinden we op Armeshof 2 te Ulicoten. Boerderij? Zo’n klein huisje? Jawel, vanaf het allereerste begin is hier sprake geweest van een boerderijtje. Dat begin ligt aantoonbaar bijna 500 jaar terug. Bij de laatste restauratie zijn fundamenten, een vuurplaats en een potstal teruggevonden onder de vloeren. Potscherven die daar ook aangetroffen werden, zijn door deskundigen getaxeerd op jaartallen tussen 1525 en 1575.

In de zeventiende eeuw bouwt men over de oude fundamenten een boerderijtje van het huidige formaat. Er zijn nog muurresten aangetroffen uit die tijd, gemetseld

met leem. Ergens in de achttiende eeuw vindt opnieuw een grondige renovatie plaats.

Tussen 1870 en 1880 worden de gevels van het woongedeelte aangepast aan de mode van die tijd. Rond 1930 krijgt het huisje weer verbeteringen. Het dak wordt gedekt met oudhollandse pannen, afkomstig van een afgebroken huis in de buurt. De kopgevel wordt recht opgemetseld, waardoor het wolfsdeel verloren gaat. Even later krijgt ook de eindgevel een rechte top.

Bijgebouwen

Bekend is ook dat rond 1880 het bakhuis, dat los op het erf staat, herbouwd wordt. De bestaande oven blijft behouden. Dit bakhuis heeft ook dienst gedaan als woonruimte. Vroeger werd dit boerderijcomplex volledig gemaakt door een Vlaamse schuur die op het erf, achter het huis stond. Het gebint daarvan was uit het begin van de zeventiende eeuw. Kort na 1960 is deze originele schuur afgebroken om plaats te maken voor een grote stalen loods. Die is inmiddels ook weg, waardoor het erf weer “lucht” heeft.

Het type boerderij past helemaal bij de bouwstijl van deze streek. Het is een langgevelboerderij. Dit houdt in dat alle deuropeningen in de lange gevel zitten. Het muurwerk bestaat voor een groot deel uit handvormsteen, gemetseld met kalkspecie in kruisverband. Bij de laatste restauratie is alles opnieuw platvol gevoegd. De twee eindgevels hebben fraai uitgevoerde vlechtingen tegen de dakrand. Oudere buurtbewoners weten zich te herinneren hoe het erf er vroeger uitgezien heeft. Naar hun gegevens is het nu ook weer ingericht met beukenhagen en perken. Er zijn weer fruitbomen geplant.

Behalve door een grote zware eik wordt het erf ook begrensd door een vijftal winterlinden. Die golden vroeger als beschermers tegen kwade invloeden van geesten, demonen en weerwolven.

Zorgvuldig

Zoals de oude bewoner zijn huisje achterlaat, zo treffen de nieuwe eigenaren het aan. Meubels, gebruiksvoorwerpen, alles is er nog. Wonderlijk is dat het hele interieur minstens een halve eeuw ongewijzigd blijft. Dat is na te gaan want kort na de oorlog maakt de oprichter van Openluchtmuseum Bokrijk – speurend naar Kempische hoevens – een interieurbeschrijving van dit boerderijtje. Na vijftig jaar blijkt nauwelijks iets veranderd te zijn. Nog wonderlijker is dat er behalve de bekende Keulse potten en kruiken ook aardewerk wordt aangetroffen zoals we dat uit de late middeleeuwen kennen!

De nieuwe bewoners gaan bij de restauratie zeer zorgvuldig te werk. Hun doel is dit bouwwerkje zo authentiek mogelijk uit de opknopbeurt tevoorschijn te laten komen. Een aantal oude sporen wijst hen daarbij de weg. Zij hebben goede hoop

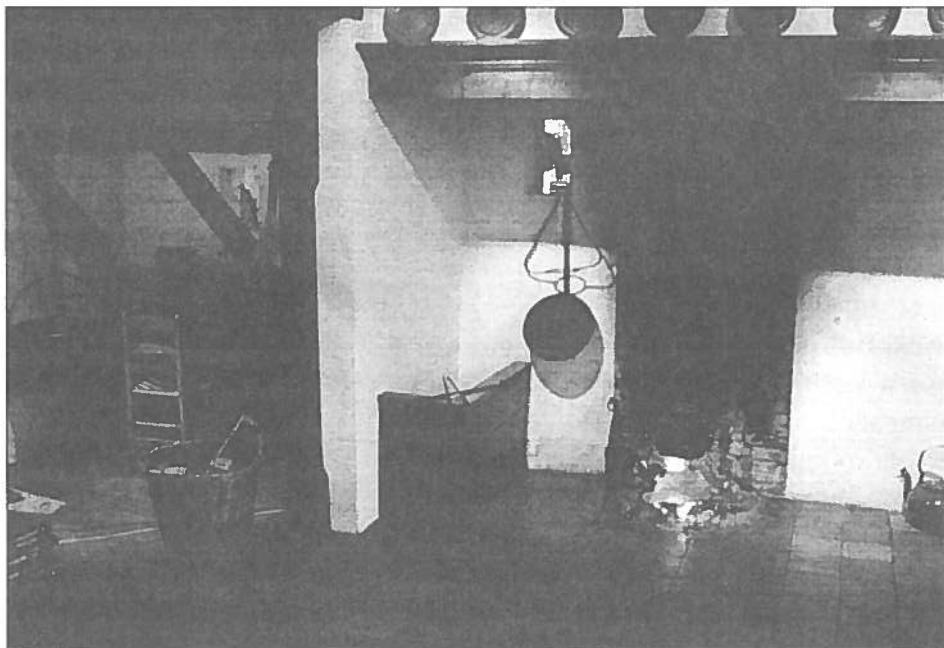

dit historische plekje nog eens compleet te kunnen maken door het plaatsen van een originele Vlaamse schuur. Een monumentaal oud gebint ligt daarvoor klaar.

Aannemelijk

Deskundigen die hier rondkeken, beoordelen dit boerderijtje met aanhorigheden als zeer waardevol. Het staat (nog) niet op de (gemeentelijke) monumentenlijst.

De naam "Armeshof" roept een vraag op. Is dit huis ooit gebouwd of in bezit gekomen van het Armenbestuur of de Heilige Geesttafel, zoals men de armenzorg vroeger noemde? Had die organisatie meer van die hoevekens? In de Bosstraat stond er tot voor kort ook een. Dat heette zelfs "Armeshof". Het schijnt dat er nog een geweest is, helemaal aan het eind van de Bosstraat, juist over de grens. En hoorde het zogenaamde "huisje van de heks" een beetje verderop, voorbij de slagboom daar ook bij? Er zullen geen papieren meer te vinden zijn om dit aan te tonen. Aannemelijk is het wel!

In de voetsporen van pater Ladislas (2)

Herman Janssen

Hebt u de eerste vrijdag van juni al aangeduid in uw agenda? Die dag start op de Zondereigense avondmarkt de inschrijving voor onze driedaagse heemreis naar de loopgraven van de Westhoek: 'In de voetsporen van pater Ladislas'. In een vooruitblik schetsen we ter informatie het algemeen kader van de Grote Oorlog (WO1). We vatten de oorzaken, het verloop en de gevolgen samen. Centraal hierbij staat de oorlogswaanzin. Het aantal gesneuvelde soldaten was voor de legerleiding totaal onbelangrijk...

1. Oorzaken van WO1

Industriële Revolutie

Rond 1900 beleefde Europa een periode van explosieve groei. De industriële activiteiten namen toe. Spoorwegen en stoomschepen vergemakkelijkten het transport. Steden barstten uit hun voegen. Voor het eerst vlogen mensen in toestellen die zwaarder waren dan lucht en reden ze in voertuigen zonder paarden. Al die nieuwe inzichten en uitvindingen leidden tot een euforisch geloof in de vooruitgang. Maar tegelijk dook de vrees op dat de uitvindingen zich tegen de mens zouden keren. In de periode vóór WO1 waren alle ingrediënten aanwezig voor een bewapeningswedloop: nieuwe technologieën en materialen voor zwaardere bewapening, kapitaalkrachtige industriëen, imperialistische leiders en een bevolkingstoename die de uitbreiding van de legers mogelijk maakte.

Macht

In 1914 stonden de Europese keizers en koningen op het toppunt van hun macht. De grootmachten schoven in een ingewikkeld machtsspel als volleerde schakers met bondgenootschappen, verdragen en allianties heen en weer. Heel wat regerende koningshuizen waren bovendien familie van elkaar. Zo was de Britse koning tegelijk verwant aan de Duitse keizer en de Russische tsaar. Uiteindelijk kwamen er twee grote blokken tegenover elkaar te staan: de 'Triple Alliance' (Italië, Duitsland en Oostenrijk-Hongarije) en de 'Triple Entente' (Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Rusland). Als twee landen begonnen te vechten,

werden de andere vier er door militaire samenwerkingsakkoorden automatisch bij betrokken. Door deze allianties lag het recept voor een 'wereld'-oorlog klaar. De wereld buiten Europa speelde in 1914 immers nog niet mee. Afrika en Azië waren vrijwel volledig gekoloniseerd en de Verenigde Staten hielden zich buiten de burenruzies op het oude continent. Pas in 1917 zouden ze de oorlog instappen.

De grootmachten sloten links en rechts ook verdragen met kleinere landen. Servië werd gesteund door Rusland. Dat was een gevaarlijke situatie, want Servië was een vijand van Oostenrijk-Hongarije. Een conflict tussen die twee zou Rusland kunnen meesleuren en daarmee de rest van Europa.

Opmars van het Duitse Rijk

Achter de allianties schuilden langdurige conflicten en tegenstrijdige belangen. De grootste bedreiging voor het evenwicht in Europa was de opmars van het Duitse Rijk, in 1914 nog een jonge staat. Eeuwenlang was het een lappendeken van onafhankelijke koninkrijken, hertogdommen en kleinere gebieden geweest. Pas op het eind van de 19de eeuw kwam onder leiding van Pruisen de Duitse eenmaking tot stand na een verpletterende overwinning op Frankrijk. De nieuwe staat kende niet alleen een enorme stijging van de bevolking maar ook op economisch vlak ging het voor de wind. Op politiek, militair en koloniaal vlak bleef het echter een tweederangsrol spelen. Tenminste, zo dachten de Duitsers er zelf over. Onder Keizer Wilhelm II moest dit veranderen. Duitsland zou vechten voor zijn plaats en de andere grootmachten voelden zich bedreigd.

Frankrijk was bang om volledig in de schaduw te worden gesteld. Er waren minder inwoners (39 miljoen Fransen tegenover 65 miljoen Duitsers) en ook de Franse economie was minder sterk. Maar het land bezat kolonies in Afrika en Azië. Frankrijk koesterde sterke wraakgevoelens voor de nederlaag in 1870. Het verlies van Elzas-Lotharingen was nooit verwerkt. Groot-Brittannië was op het toppunt van haar kunnen. Het Britse Rijk regeerde over grote delen van de aardbol. De basis van deze overheersing lag in de Britse heerschappij op zee. De Britten berekenden dat hun vloot minimum even groot diende te zijn als de tweede en derde grootste vloten samen. Toen de Duitsers hun eigen vloot uitbouwden, voelden de Britten zich rechtstreeks bedreigd.

Nationalisme

Een ander gevaar was het nationalisme. Etnische minderheden kwamen op voor hun rechten. Mensen werden trots op hun volk, hun taal, hun cultuur en verzetten zich tegen vreemde overheersers. Volkeren wilden een eigen staat, staten wilden zich uitbreiden. Vooral voor Oostenrijk-Hongarije, de Duitse bondgenoot in Midden-Europa en de Balkan, was het nationalisme een gevaar. De dubbelmonarchie telde namelijk niet minder dan twaalf verschillende etnische groepen. Bovendien lieten jonge buurlanden als Servië en Roemenië hun begerig oog vallen op grote delen van het rijk.

Oorlogsexcuus

Er is geen duidelijk antwoord te geven op de prangende vraag, waarom de Eerste Wereldoorlog uitbrak en gevoerd werd. Het was een samenloop van omstandigheden en beslissingen. De wereldbrand brak uit in de zomer van 1914. De vonk werd aangestoken in de Balkan, het 'kruitvat van Europa'. In 1908 had Oostenrijk-Hongarije, tot grote woede van Rusland en Servië, Bosnië-Herzegovina geannexeerd. In 1912 en 1913 woedden de Eerste en de Tweede Balkanoorlog, maar de grootmachten kwamen niet tussenbeide.

Bosnische en Servische nationalistenvonden op wraak. Op 28 juni 1914 zagen ze hun kans schoon. Die dag bracht aartshertog Franz Ferdinand, de kroonprins van Oostenrijk-Hongarije, een bezoek aan Sarajevo. De student Gavrilo Princip schoot Franz Ferdinand en diens echtgenote van dichtbij neer (met een Belgisch FN-pistool). Princip was lid van de nationalistische beweging Jong Bosnië. Die had banden met de Zwarte Hand, een obscure Servische terreurorganisatie. Voor Oostenrijk-Hongarije stond het daarmee vast dat Servië achter de aanslag zat.

De moord op Franz-Ferdinand was geen aanleiding maar een excuus voor Oostenrijk-Hongarije om Servië de oorlog te verklaren. Het was een schakelaar die de ontwikkelingen in een stroomversnelling deed geraken. Oostenrijk-Hongarije stelde Servië een niet te accepteren ultimatum en kreeg blindelings de steun van Duitsland. De wederzijdse verplichtingen en bondgenootschappen maakten een grootschalig conflict onvermijdelijk.

Het Plan von Schlieffen

Duitsland was aan twee kanten ingesloten door vijanden (Frankrijk en Rusland). Om een tweefrontenoorlog te voorkomen, had de Duitse generale staf een plan: het Schlieffen-plan, naar de toenmalige Duitse stafchef, graaf Alfred von Schlieffen. Het plan draaide helemaal rond snelheid en timing. De Duitsers berekenden dat Rusland zes weken nodig zou hebben om zijn leger te mobiliseren. Zelf had Duitsland maar twee weken nodig, net als Frankrijk. Daarom gokten de Duitsers op een snelle overwinning tegen Frankrijk. Wanneer de Fransen verslagen waren aan het westelijke front, zouden de Duitsers ongestoord de Russen kunnen aanpakken aan het oostelijke front. Althans, dat was de bedoeling.

Om de gordel van versterkte forten in Elzas-Lotharingen te ontwijken, besloot Schlieffen Frankrijk via het noorden aan te vallen. De Franse grens met België was nauwelijks verdedigd. De Duitsers zouden snel naar Parijs doorstoten en vervolgens het Franse leger in de rug aanvallen en vernietigen. Er was één moeilijkheid: België was sinds zijn ontstaan in 1830 een neutraal land. Sterker nog, Duitsland was één van de 'garanten': samen met het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Oostenrijk en Rusland had het plechtig beloofd om de Belgische neutraliteit blijvend te beschermen. Het Schlieffenplan zorgde ervoor dat Duitsland automatisch Frankrijk aanviel op het moment dat Rusland zijn leger begon te mobiliseren, alhoewel in dat stadium een oorlog nog vermijdbaar was. De Duitse aanval tegen het neutrale België was bovendien voor Engeland de doorslaggevende factor om aan de oorlog deel te nemen.

2. Oorlogsverloop

Legers

Het Duitse Rijk had 3,8 miljoen man onder de wapens. De troepenmacht die België binnenviel, bestond uit 850.000 modern bewapende en goed getrainde soldaten in een nieuw, veldgrijs uniform. Duitsland had zware kanonnen, de vloot was na de Britse de tweede ter wereld en bovendien konden de Duitsers gebruikmaken van zeppelins, eerst voor verkenningsvluchten en later voor luchtbombardementen.

België kon daar weinig tegenover stellen. Ondanks de invoering van de algemene dienstplicht in 1913 telde het Belgische leger in totaal maar 200.000 man. De

bewapening was verouderd en onvoldoende, een duidelijk verdedigingsplan ontbrak en de opleiding schoot tekort.

Frankrijk had evenals Duitsland 3,8 miljoen soldaten. Het Franse leger gebruikte lichte, wendbare en snelle kanonnen, maar die waren een stuk minder krachtig. De manschappen droegen nog hun oude outfit: een blauwe tuniek en een rode broek. Het waren al te opvallende kleuren, die heel wat soldaten het leven zouden kosten.

Het Verenigd Koninkrijk had als enige grootmacht een beroepsleger. Dat was vrij klein: nog geen 200.000 man. Daarnaast waren er reservisten en mariniers. Britten droegen een kaki uniform. Meteen na het uitbreken van de oorlog stroomden er massaal Engelse vrijwilligers toe. In 1916 werd bovendien de algemene dienstplicht ingevoerd. Daardoor telde het Britse leger op het einde van het oorlog maar liefst 5 miljoen soldaten.

Oorlogsbegin

Op 2 augustus 1914 overschreed het Duitse leger de grens met Luxemburg. Twee dagen later vielen ze ook België binnen. Italië trok zich terug uit de Triple Alliance omdat de bondgenoten zelf de aanval hadden ingezet. Terwijl het Britse Expeditieleger werd aangevoerd, verdedigden de Belgen zich hardnekkig. Ze hielden de opmars hier en daar enkele cruciale dagen tegen en boden twee maanden lang weerstand bij Antwerpen. De Duitsers hadden verwacht dat ze binnen 39 dagen Parijs zouden veroveren en de Fransen verslaan. In plaats daarvan werden ze begin september tot stilstand gebracht. Zowel de Duitsers als de Geallieerden stuurden troepen naar het noorden, in de richting van de Kanaalhavens. Beide strijdkrachten probeerden elkaar de pas af te snijden terwijl ze verder oprukten.

Intussen kwamen de restanten van het Belgische leger, dat zich uit Antwerpen had teruggetrokken, samen op de linkeroever van de IJzer. Op 20 oktober 1914 zette het Duitse 4de Leger de aanval in. Twee dagen later slaagden een Duitse divisie erin om de stroom over te steken. De Belgen trokken zich terug tot achter de spoorweg Nieuwpoort-Diksmuide. De verdediging hield stand. Maar hoe lang nog?

Op 25 oktober gaf koning Albert I, de bevelhebber van het Belgische leger, het bevel om de vlakte achter de IJzer onder water te zetten. Bij de monding in Nieuwpoort werden de schuifdeuren geopend vóór elke vloed en bij eb weer gesloten. Met twee keer hoogwater per dag waren er verschillende dagen nodig om voldoende zeewater binnen te laten. Maar toen de Duitsers op 29 en 30 oktober op het punt stonden om definitief naar de Kanaalhavens door te stoten, vormde het ondergelopen land een onneembare hindernis. Voor de Duitsers zat er niets anders op dan zich terug te trekken. Ondanks herhaalde aanvallen stelde het water de sector aan de IJzer voor de rest van de oorlog veilig.

De Eerste Slag bij Ieper

De Duitsers veroverden de heuvels rond Ieper en lanceerden op 21 oktober 1914 een aanval op Ieper. De Eerste Slag bij Ieper was begonnen. In Langemark stonden doorgewinterde Britse beroepssoldaten tegenover Duitse reservisten en vrijwilligers, meestal kadetten en universiteitsstudenten met amper zes weken militaire opleiding achter de rug. Ten minste 3.000 onder hen overleefden de aanval niet. Zij liggen begraven op het Studentenfriedhof, de Duitse militaire begraafplaats in Langemark.

Ondanks hun verliezen drongen de Duitsers de Geallieerden terug. Tegen 31 oktober waren ze op de Meenseweg bijna door de Britse linie gebroken. De volgende dag namen ze de Mesense heuvelkam en Wijtschate in. Het lot van Ieper hing aan een zijden draadje. Het professionele Britse leger was intussen vrijwel volledig vernietigd. Koks, foeriers en seiners werden de vuurlijn ingestuurd, met of zonder wapens. Maar de Duitse aanvallen werden minder hevig en spoedig staakten beide kampen uitgeput de strijd. Het was het begin van de stellingenoorlog. Om te voorkomen dat de Geallieerden gedurende de winter beschutting zouden vinden in Ieper, bestookten de Duitsers voortdurend de stad. Op 22 november schoten ze de Lakenhallen en het hele stadscentrum in brand. Ongeveer 100.000 mannen waren inmiddels gesneuveld nabij Ieper. Nog eens minstens 400.000 zouden er de volgende drie jaar hetzelfde lot ondergaan.

Het kerstbestand

Tijdens de kerstdagen van 1914 verbroederden de Belgisch-Britse en Duitse troepen. Kerstavond was een maanverlichte vriesnacht. Die werd nog mooier

toen de Duitsers kleine kerstbomen met brandende kaarsen bovenop de borstwering plaatsten. Er werden kerstliederen gezongen. De 'vijanden' waagden zich voorzichtig in het niemandsland, schudden elkaar de hand en wisselden geschenken uit. Het bestand hield op sommige plaatsen stand tot een eind in januari. In andere sectoren ging de oorlog gewoon door. Waar mogelijk maakten beide zijden van de gelegenheid gebruik om hun doden te begraven en hun loopgraven te verbeteren.

Tijdens het kerstbestand ontmoetten onze soldaten hun 'vijanden', die net als zijzelf de gruwelen van de oorlog wilden vergeten. Winston Churchill schreef toen: 'Ik vraag me af wat er zou gebeuren als de legers opeens de wapens zouden neerleggen en zeggen dat er maar een andere manier moest komen om de ruzie te beslechten!'

De Tweede Slag bij Ieper

Korte tijd later barstte de hel weer los. Op 22 april 1915 steeg uit de Duitse linies bij Steenstraat langzaam een dikke, groengele wolk op. Chloorgas, zo bleek later. Franse en Algerijnse soldaten kwamen massaal om het leven. De Geallieerde bevelhebbers beseften dat Ieper gevaar liep. Canadese troepen gingen in de tegenaanval bij Sint-Juliaan. Later schoten ook Britten en Belgen te hulp. De Tweede Slag bij Ieper was begonnen. De gevechten zouden vijf weken duren.

Ten oosten van Ieper stonden de Duitsers tegenover Britse

Gasmaskers boden voor zowel mens als dier enige bescherming tegen de gifgas-aanvallen

Niemandsland bij Ieper in 1919.

troepen. Rond Hill 60, Sanctuary Wood en Hoge werd gevochten om iedere meter. De laatste burgers ontvluchtten Ieper. De stad was nog steeds in Britse handen, maar meer dan een verlaten ruïne schoot er niet van over. Eind mei vielen de gevechten stil bij gebrek aan munitie en manschappen. De Duitsers waren enkele honderden meters tot een paar kilometer opgerukt. Vijf weken strijden had een zware tol geëist. De Duitsers telden 35.000 doden en gewonden, de Britten 60.000.

Gevechten in Frankrijk

Vanaf mei 1915 werd vooral gevochten op Frans grondgebied. In Artois sneuvelden op enkele weken tijd tienduizenden soldaten. In de herfst van 1915 verloor het Franse leger in Champagne bijna 150.000 man. Begin 1916 volgde een Duitse aanval in Verdun. Ondanks de inzet van vlammenwerpers en fosgeen, een nieuw en dodelijk gas, konden de Duitsers geen doorbraak forceren. Bij Verdun streden honderdduizenden soldaten op leven en dood voor iedere heuvel, iedere bunker, iedere meter. Deze bloedige patstelling sleepte negen maanden aan. In de herfst van 1916 konden de Fransen de Duitsers eindelijk terugdringen. Maar de prijs was ongehoord. Frankrijk telde 160.000 doden en vermisten en meer dan 200.000 gewonden. De Duitse verliezen waren even groot.

Om de aandacht af te leiden van Verdun werd een grootscheepse Britse aanval ingezet bij de Somme. De eerste dag (1 juli 1916) was een fiasco. Die dag sneuvelden 20.000 Britten en raakten 35.000 anderen gewond. Half november

maakte de invallende winter een einde aan de gevechten. De Britten verloren bij de Somme 400.000 soldaten (dood, vermist, gewond of krijgsgevangen), de Duitsers evenveel en de Fransen 200.000. Die enorme offers leverden de Britten amper twaalf km terreinwinst op.

In april 1917 vielen Britten en Canadezen aan bij Arras, de Fransen bij de Chemin des Dames. De Franse aanval was een fiasco. Tegen de sterke Duitse verdediging hadden de aanvallers weinig kans. Na 5 dagen telden de Fransen 130.000 verliezen, van wie 35.000 doden.

De Derde slag bij Ieper

In juni 1917 besloten de Britten nog eens een grote aanval te wagen in België met als doel het doorbreken van de belegering van Ieper en het oprukken naar de Noordzeehavens Oostende en Zeebrugge. Op 7 juni explodeerden tussen Ieper en Mesen negentien onderaardse mijnen onder de Duitse linies. Hele regimenten werden levend begraven en de ontploffing was voelbaar tot in Londen en Parijs.

Vanaf 16 juli begon de Britse artillerie te bombarderen. Maar zelfs na twee weken was de Duitse verdediging allesbehalve uitgeteld. Ook het terrein zat de Britten niet mee. De Duitsers bezetten de hogergelegen gebieden van waaruit ze de wijde omgeving in de gaten konden houden. Op 31 juli kwam de infanterie uit de loopgraven. De Derde Slag bij Ieper was begonnen en zou de geschiedenis ingaan als de Slag bij Passendale.

In drieëneenhalve maand tijd probeerden de Britten rond Passendale minstens tien keer door te stoten. Soms leverde dat een paar honderd meter terreinwinst op, soms liep het offensief letterlijk vast in de modder. Die zomer was de natste sinds mensenheugenis. Het slagveld was zelfs voor mensen vrijwel onbegaanbaar, laat staan voor de zware artillerie. Op 10 november maakte de kou een einde aan de zinloze strijd. Een paar dagen eerder hadden Canadese troepen het verwoeste Passendale ingenomen. Het einddoel (de Noordzeehavens) was amper tien km dichterbij gekomen. De Britten hadden in veertien weken een kwart miljoen manschappen verloren (dood, gewond, vermist). Op Tyne Cot Cemetery in Passendale liggen de doden begraven en worden de vermisten herdacht. In de lente van 1918 gaven de Britten hun terreinwinst vrijwillig op omdat de oude linie beter verdedigbaar was.

Laatste Duitse aanvallen

De tsaar was afgezet en Rusland had zich uit de oorlog teruggetrokken. Voor de Duitsers was het nu of nooit. Alle troepen werden verplaatst naar het westen.

Vlammenwerpers zaaien dood en verderf aan de frontlinie

Ze hadden haast want de Amerikanen zouden binnenkort honderdduizenden soldaten naar het front sturen. Daarom werd in maart 1918 een grootscheepse aanval ingezet. In mei was Parijs nog maar vijftig km ver. Ziekte, honger en desertie teisterden het Duitse leger. De Duitse soldaten waren aan het eind van hun krachten. Uitgerekend toen kwam een indrukwekkende Amerikaanse troepenmacht naar Europa. In juli, augustus en september ontscheepten dagelijks 10.000 Amerikaanse militairen in de Franse havens. Zo raakten de Duitsers elke dag verder in de minderheid.

Het einde in zicht

Op 8 augustus 1918 keerden de kansen. Die dag vielen Britse, Canadese, Australische en Franse troepen aan in de buurt van Amiens. Op één dag gaven 15.000 Duitsers zich over. Nu was het hek van de dam. Tussen 8 augustus en 25 september vielen de Geallieerden massaal aan met tanks en vliegtuigen. 140.000 Duitsers werden gevangengenomen, een half miljoen deserteerde. De Duitse nederlaag was nog maar een kwestie van tijd. Niet alleen in het westen maar ook aan het oostfront werd de toestand onhoudbaar voor de bondgenoten van Duitsland. Eind september gaf Bulgarije zich over. Een maand later deed Turkije hetzelfde. Op 3 november legde Oostenrijk-Hongarije de wapens neer.

Wapenstilstand

Op 9 november 1918 werd in Berlijn de republiek Duitsland uitgeroepen. Wilhelm II kreeg te horen dat hij geen keizer meer was. Vanuit zijn hoofdkwartier in Spa vluchtte hij naar het neutrale Nederland. Op de elfde dag van de elfde maand, om elf uur 's morgens werd in Rethondes bij Compiègne de Duitse capitulatie ondertekend. De oorlog was voorbij.

3. Gevolgen van de oorlog

Een hele generatie verloren

Vier jaar oorlog had een ongehoord zware tol geëist. 68 miljoen mannen werden gemobiliseerd. Daarvan sneuvelden er 9 miljoen. De soldaten die het wel overleefden, waren vaak voor hun leven getekend en konden geen normaal leven meer leiden. Er vielen ook veel burgerslachtoffers. Verder stierven kort na

leper in 1919

de oorlog van uitputting nog eens 9 miljoen Europeanen aan de Spaanse griep. Elke familie had zijn doden te betreuen.

Maatschappelijke veranderingen

Na de oorlog hing er verandering in de lucht. Er was de opkomst van totalitaire regimes als het fascisme en het communisme, ontstaan uit onvrede bij de arbeidersklasse. De achturige werkdag was opeens geen probleem meer en de lonen gingen omhoog. Vier jaar lang hadden gewone arbeiders en boeren het vaderland verdedigd. Na de oorlog werden ze daarvoor beloond met het algemeen enkelvoudig stemrecht: iedereen kreeg één stem. Doordat vrouwen in de oorlog veelal het werk deden van mannen, veranderde ook de positie van de vrouw sterk. Zij namen na de oorlog veel meer deel aan het productieproces. Toch zou het in Frankrijk en België nog tot na de Tweede Wereldoorlog duren voor ook vrouwen mochten stemmen.

Economische gevolgen

In de frontstreek moesten dorpen, wegen, bruggen en fabrieken worden heropgebouwd. Een vijfde van de vooroorlogse infrastructuur in België was vernield. Honderdduizenden hectaren landbouwgrond lagen vol niet-ontplofte explosieven. Nu nog duiken regelmatig 'blindgangers' op.

Het Verdrag van Versailles werd ondertekend op 28 juni 1919, precies vijf jaar na de moord in Sarajevo. Het was erg hard voor Duitsland dat een zevende van

zijn grondgebied moest afstaan. Het Duitse leger mocht nog maar 100.000 man tellen en de vloot werd tot zinken gebracht. Het Saarland met zijn zware industrie kwam onder Franse voogdij; het Rijnland werd bezet. Om de oorlogsschade te vergoeden, moest Duitsland gigantische herstelbetalingen doen. Alleen al de eerste twee jaar moest het 20 miljoen goudmark betalen.

Oprichting Volkenbond

Door het Verdrag van Versailles kwam er een Volkenbond. Daarin zouden staten samen overleggen over betwistingen. Maar de verliezers van '14-'18 mochten niet meedoen, evenmin als de Sovjet-Unie. Bovendien weigerde de Amerikaanse Senaat het verdrag goed te keuren, ondanks het verzet van president Wilson. Zo werden ook de Verenigde Staten geen lid. De Volkenbond, na de Tweede Wereldoorlog opgevolgd door de Verenigde Naties, bleef een reus op lemen voeten.

Nieuwe machtsverhoudingen

Na Versailles zag de kaart van Europa er totaal anders uit. Polen, Tsjechoslovakije, Joegoslavië, Estland, Letland, Litouwen en Finland waren nieuwkomers. Roemenië was dubbel zo groot geworden. Duitsland, Rusland, Turkije en vooral Oostenrijk en Hongarije hadden grondgebied verloren. Overal in Europa beten eeuwenoude dynastieën in het zand. De Hohenzollern in Duitsland, de Habsburgers in Oostenrijk, de Romanovs in Rusland en de Ottomaanse sultans verdwenen van het toneel.

De oorlogvoerende landen waren financieel leeggebloed. Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk waren op de terugweg en stonden zwaar in de schuld bij de Verenigde Staten, de nieuwe supermacht. Ook de Sovjet-Unie zou zich opwerken tot een machtig blok. In Duitsland zou Adolf Hitler de gehate bepalingen van Versailles één voor één ongedaan maken. Twintig jaar later stond het land klaar om een nieuwe wereldoorlog te beginnen.

Het echte Aaltje, de volmaakte en zuinige keukenmeid (2) 'Van Aaltje aan hare lezers en lezeressen.'

Els Verbiest

Leversoep

Een gekookte kalfs-lever in wijn fijn gewreven zijnde, laat men door eene zeef loopen; vervolgens kookt men het doorgeloopte, met fijn gehakte citroenschillen, kaneel, korenten, en (zoo men het verkiest) suiker er bij; gaar zijnde klopt men er een paar (of meer) dojers van eijeren in.

Pottagie

Hiertoe gebruikt men een oud hoen, een paar duiven, 1 Ned. pond schapen- en ook zoo veel kalfs- of ossenvleesch, een tamelijk groot stuk versch spek en een pond saucijsen: dit alles laat men zamen in genoegzaam water koken, tot het vleesch gaar is; intusschen laat men ook salade, porselein, spinazie, komkommers, artisjokken, zuring, enz. (of in de winter pom-poenen, andijvie, pieterselie, tijm, zuring en wat knolletjes) mee gaar koken. Wil men één schotel van deze toebereiding maken, zoo scheidt men van elk wat in dezelve, en roert er eijeren door. Men kan ook het vleesch droog in één schotel doen, en wat wittebrood in eenen anderen, waarop men van het nat giet, met bijvoeging van nootmuskaat, peper of kruidnagelen naar smaak.

Noot: porselein is oud Nederlands voor postelein

Gestoofde witte kool

Doe de gele buitenbladen van de kolen af, en snijd ze vervolgens zeer fijn, stoof ze voorts in eene kasserol, met regenwater en wat zout, gaar: roer er een goed stuk boter door, benevens eene genoegzame hoeveelheid peper.

Salade van witte kool

Snijd de kool zeer fijn, en laat voorts boter in eene kasserol heet worden; doe er azijn en zout bij, en laat het doorkoken: men giet deze saus zoo kokend over de

witte kool. Men kan er ook gesneden uijen over eten. Deze spijs is intusschen zeer ongezond.

Mergtaart

Men klopt het merg van twee runder-mergpijpen fijn; doe er 2 ½ Ned. oncen klein gewreven kolombijnen, eene Ned. once amandelen met rozewater, fijn gestooten, 6 dojers van eijeren, één Ned. lood gestooten kaneel, 6 Ned. oncen geconfijte oranjessnippers, ruim eene halve kan zoetemelk, en suiker naar verkiezing; dit alles een kwartieruurs lang te zamen beslagen zijnde, doet men het naar gewoonte in bladdeeg, en laat het gaar bakken.

Noten:

- 1) *kolombijn: cake van zeer zacht gebak*
- 2) *lood: een zeker gewicht, vroeger ½ ons, thans 1/10 van een ons*
- 3) *kan: inhoudsmaat = 1 liter*
- 4) *zoetemelk: gewone volle melk*
- 5) *beslagen: dooreen geroerd*

Huismiddelen tegen koorts

Een heilzaam middel tegen de koorts is, als men een ei (dojer en wit), dat op dezelfde dag gelegd is, met veel zout tot eene stijve pap onder elkander roert; deze pap legt de lijder, als de koorts begint te doen gevoelen, op beide polsen der handen, en blijft gedurende de werking der koorts in dien toestand, dan zal men bij de eerstvolgenden koortsdag geheel vrij van koorts zijn.

Men heeft met dit middel dikwijls de anders zoo hardnekkige, ja, veeltijds zelfs nog wel eene verouderde, derdendaagsche koortsdag verdreven. Doch als men de koorts nog niet lang gehad heeft, en dezelve slechts in haar begin is, kan men haar gemakkelijk stuiten, door den lijder, of de lijderesse, een braakmiddel te doen innemen, waardoor een goede buikzuivering vooraf gaat; doch men moet het zo inrichten, dat het braakmiddel zijne werking verrigt heeft, eer de aanval der koorts wederkomt.

Als men vervolgens de koorts eenige keeren gehad heeft, wordt ze verjaagd door het volgend middel: neem Kina (eene once), ruw amoniak-zout (een

drachma) en siroop van citroensap (zooveel genoeg is). Maak het tot een slikmiddel. Hiervan moet men een stukje zoo groot als eene notenmuskaat innemen; doch niet anders dan 2 à 3 uren buiten de koorts. Zoo den lijder van dit middel walgt en hij hetzelfde dus niet kan binnenhouden, kan men er een afkooksel van maken: hiertoe neme men 2 oncen kina, in grof poeder, en laat dezelve in 2 mengelen water ter dege koken; giet het daarna door een doekje, en ontbindt er 2 drachmas sal-amoniac in: hiervan moet de lijder, alle 3 of 4 uren, 2 à 3 oncen drinken. Als de koorts nu verjaagd is, moet men 14 achtereenvolgende dagen, 2 maal daags, en daarna noch 3 à 4 weken eenmaal daags, met het gebruik van kina aanhouden.

Wij hebben in eerstvoorgaande koortsmiddelen niet van de kina gesproken, als zijnde die middelen zeer dienstig voor hen, die geen kina kunnen verdragen; ook is dit geneesmiddel zoo kostbaar, zoo duur, dat wij den bast van wilgenhout, tot poeder gemaakt, verre boven hetzelfde tegen de afgaande koorts, aanprijzen. De bast van witte wilgen is in dit opzicht zeer dienstbaar.

Lieden, die met de koorts behebd zijn, raden wij het drinken van rooden wijn, en het eten van mostaard en specerijen bij hunne spijzen, sterk aan: zoutevisch, kaas, haring, en meer zoute spijzen, moeten vooral niet gebruikt worden: als de lijder nog eenig werk doet, mag hij nog wel vleesch eten: zoo niet, dan moet hij ook dat vermijden. Voor het overige moet het dieet warm en slap zijn.

Noten:

- 1) *Kina, bast van kinaboom waaruit thans kinine wordt bereid en die vroeger zelf als geneesmiddel werd gebruikt. De kinaboom is een altijd groene boom van Zuid-Amerikaanse oorsprong maar die in de 19de eeuw ook o.a. in Java werd aangeplant. Java is nu nog een grote producent van kinabast.*
- 2) *Drachma: oud medicinaal gewicht, 1 drachma = 3,9 gram*
- 3) *Mengel: oude vochtmaat van ongeveer 1 liter*

Werkgroep Kapel van Nijhoven (12)

Gerrit de Jong

De Sint-Salvator­kapel blijft in de belangstelling en dat is goed. Zo raakt de kapel niet in de vergetelheid en dat is des te meer een bewijs dat de kapel een vaste plaats in het Baarlese erfgoed inneemt. Op woensdag 13 november 2002 waren de verwachtingen hooggespannen bij de leden van de werkgroep. De Sint-Salvator­kapel bleek als Baarles monument één van de 11 genomineerden te zijn voor de Brabantse Monumentenprijs 2002. Op de voorzijde van het juryrapport voor de Brabantse Monumentenprijs 2002 prijkte zelfs een foto van de tekst die boven de ingang van de Sint-Salvator­kapel geschilderd staat: “Wy handhaven het erfdeel onzer vaderen”. De prijsuitreiking vond plaats in het museum van Religieuze Kunst in Uden.

Het thema van 2002 was: “Veldkapellen en tekens: kleine kerkelijke gebouwen – geen parochie of kloosterkerken – en monumenten – kleine monumenten van vóór 1950 – opgericht aan openbare wegen of paden met een religieus doel of om de herinnering vast te houden aan een gebeurtenis uit het verleden. Vanzelfsprekend dient er blijk te zijn van actief beheer van het object, leiden tot het behoud van karakteristieke kenmerken”. Er waren maar liefst 143 aanmeldingen of inzendingen. Er waren inzendingen bij die niet aan de eisen voldeden, en er waren dubbele inzendingen. De jury heeft 114 inzendingen op locatie beoordeeld. In het juryrapport waren foto’s van heel veel kapellen en tekens opgenomen.

Na de beoordeling ter plaatse en nadere bezinning had de jury zich voor de afsluitende conclusie gebogen over 11 genomineerden, waaronder dus de Sint-Salvator­kapel op Nijhoven te Baarle-Nassau. Het werd uiteindelijk de kruiskapel aan de Kapellerweg in Luijks­gestel die de Brabantse monumentenprijs 2002 in de wacht sleepte. Over de Sint-Salvator­kapel op Nijhoven schreef de jury in haar rapport: “Salvator­kapel, Kapelstraat, Baarle-Nassau; 1930 rijksmonument. Naar ontwerp van Dom van der Laan gebouwd op de fundamenten van het koor van de Salvator­kerk. Aansluitend bid- en devotietuin met Calvarieberg,

Lourdesgrot, Kruisweg in gipsen reliëfs, Vijftien Geheimen van de Rozenkrans in gepolychromeerd gips en de Zeven Smarten van Maria, alle gevat in vernieuwde betonnen omlijsting. Een bijzonder complex, indrukwekkend gerestaureerd en goed onderhouden". De Sint-Salvorkapel was maar liefst drie keer ingezonden voor de monumentenprijs: door onze eigen heemkundekring, de gemeentelijke monumentencommissie van Baarle-Nassau en door de Werkgroep zelf... De delegatie uit Baarle-Nassau was trots op haar nominatie. Hoewel de prijs niet naar de Sint-Salvorkapel ging was de nominatie bij de mooiste 11 van de provincie Noord-Brabant toch een hele mooie prestatie. Op deze manier wordt de inzet van vele vrijwilligers voor dit stukje historie op Nijhoven geprezen¹.

Op zaterdagmorgen 30 november 2002 was er weer volop bedrijvigheid rondom de Sint-Salvorkapel. Onder toezicht van de beeldend kunstenaar Stan Grooten uit Weelde-Statie werden de beelden van de Calvarieberg van het kruis afgehaald. Dit alles woog zo'n 200 kilo dus dat moest voorzichtig en zorgvuldig gebeuren zonder de aangetaste beelden nog meer te beschadigen. Dat laatste lukte niet helemaal, maar uiteindelijk wist men met vereende krachten de beelden op een gereedstaande vrachtwagen te laden. Zoals men gewend is op Nijhoven, werden de mensen van de werkgroep geholpen door een aantal actieve buurtbewoners. Als men nu door de bidtuin van de kapel loopt rest er alleen nog een "lege" Calvarieberg. Het lijkt wel of de beelden van Jezus, Maria en Johannes van de Calvarieberg zijn afgerukt. Ze bleken heel goed vast te zitten; het betonijzer moest worden doorgezaagd om de beelden van hun plaats te krijgen. De beelden kunnen nu bij Stan Grooten in Weelde-Statie overwinteren. Waarschijnlijk worden zij in 2003 weer op de Calvarieberg in de bidtuin van de Sint-Salvorkapel geplaatst.

Na de ingrijpende restauraties in en rondom de Sint-Salvorkapel is de Calvarieberg waarschijnlijk voorlopig het laatste project wat op het programma van de werkgroep Kapel van Nijhoven staat. De beelden van de Calvarieberg hebben veel geleden. Stan Grooten had er daarom op aangedrongen dat de beelden nog voor het invallen van de vorst naar Weelde-Statie werden vervoerd. Want als het water in de scheuren zou gaan bevriezen vreesde hij niets meer over te houden van de lijdende Christus aan het kruis. Stan Grooten staat opnieuw,

na alles wat hij al voortreffelijk heeft gerestaureerd en de nieuwe kunstwerken die hij heeft moeten maken, voor een grote klus. U wordt van de vorderingen van Stan Grooten op de hoogte gehouden. Jan Seegers heeft er opnieuw alle vertrouwen in: “We mogen nog steeds erg blij zijn met de bereidheid van Stan om alles te restaureren. Wie zich nog kan herinneren hoe de bidtuin er drie jaar geleden bij lag en weet hoeveel uren Stan aan de beelden moet hebben gewerkt. Hij blijft een uitzonderlijk vakman”.

Van Stan Grooten is bekend dat het restaureren van beelden niet zijn enige liefde is. Als beeldend kunstenaar houdt hij zich het liefst bezig met het maken van eigen beelden. Maar voor de Kapel van Nijhoven maakt hij nog graag een uitzondering: “Ik heb A gezegd dus zal ik ook B zeggen”. Voor het opknappen van de Calvarieberg zijn er uiteraard geldelijke middelen nodig. Behalve mensen uit de buurt hebben ook de sponsors van het eerste uur: Stan Grooten, en Jan en Jes Seegers, hun medewerking toegezegd. Ook de parochiekerk van Baarle-Nassau die eigenaar is van de kapel zal een bijdrage leveren. Voor het overige benodigde geld gaat men nog op zoek voor sponsors. Als hierover iets positiefs te melden valt dan zal de werkgroep u hiervan berichten. Weldoeners blijven natuurlijk altijd welkom. Voor 2003 staat er weer heel wat op stapel rondom de Sint-Salvatorkapel. Het restaureren van de glas-in-loodramen in de kapel is nog in volle gang. Dit wordt nog steeds voortvarend door Wim van Gool en Lieve Vermeer aangepakt. Een boek over de Sint-Salvatorkapel is ook een van de mogelijkheden waar aan gewerkt wordt. Kortom er is nog volop bedrijvigheid rondom de Sint-Salvatorkapel².

De Geschiedenis van de Sint-Salvatorkapel

De protestantse tijd van de Sint-Salvatorkapel heb ik in de vorige afleveringen van “Van Wirskaante” uitvoerig beschreven. We sluiten de Periode 1648-1926 hiermee af en beginnen aan de laatste Periode in de geschiedenis van de Sint-Salvatorkapel.

De Periode 1926-heden.

J.P.H. van den Broek schrijft er in zijn boek “Bijdragen tot de Geschiedenis van Baerle” vanaf pagina 66 het volgende over:

“26 November 1926 ontving ik van den kapelaan van Baarle-Nassau, Petrus van Steen, het ontstellende bericht, dat men begonnen was met de afbraak van de kapel. Inderdaad de stenen en ornamenten moesten dienen voor de restauratie van de Hervormde kerk te Ginneken. Vóór Nieuwjaar 1927 was alles grondig afgebroken en weggevoerd. . . Tot op het laatste ogenblik was er alle mogelijke moeite gedaan om de kapel te kopen, maar de diaconie van Chaam liet ze liever afbreken dan ze te verkopen aan de Katholieken, wier voorvaderen ze eens hadden gebouwd. “De geheele verantwoordelijkheid voor het vandalisme komt neer op de diaconie van Chaam”³. Wat in 1648 gered werd uit de kapel, wordt nog altijd zorgvuldig bewaard in de parochiekerk van de H. Remigius, terwijl een eenvoudige medaillon met de afbeelding van Sint-Salvator op de vorige preekstoel in de parochiekerk van Nassau de herinnering levendig heeft gehouden aan de voormalige Sint-Salvatorkapel, het oude bedehuis der Nasauers. Maar de liefde voor Sint-Salvator en het heimwee naar zijn heiligdom bleven bestaan.

In het najaar van 1928 slaagden de Katholieken van Baarle-Nassau er eindelijk in om ten minste de grond terug te kopen waarop de kapel eens gestaan had en die de fundamenten van geheel de kapel nog bevatte; ze hebben die ten geschenke gegeven aan het kerkbestuur van de parochie, dat op de fundamenten van het priesterkoor een nieuwe kapel zou bouwen. De eerste opzet, dat dit zou geschieden onder technische leiding van den heer Joh. Werz, directeur van de Roosendaalse Tekenschool, is niet uitgevoerd. Het ontwerp van den Benedictijn pater van den Laan uit Oosterhout werd onder leiding van architect Jacobs uit Alphen uitgevoerd. Door de aannemers J. Koks voor het metselwerk en J. Moeskops voor het timmerwerk, beiden uit Baarle-Nassau.

“De kapel is tot plintheogte opgetrokken van klinker afgesloten met een strek. Tussen deze klinkers is hier en daar mondsteen ingewerkt, hetwelk een kleurige indruk geeft en verder is het metselwerk, ook het aardige torentje, waarin een koperen lui-klokje is opgehangen, van genuanceerde baksteen. Voor de toren zijn zandstenen consoles aangebracht. De ramen aan zij-en achtergevel zijn in rondboogromaanse stijl, de twee ramen omsloten door een korfboog. Langs de topgevel zig-zag vlechtingen van baksteen, terwijl de buitenkant van het dakbeschot afgewerkt is met een groen-gebeitste vogelschroot. Aardig doen

de genuanceerde rode romeinse pannen onder het groen der bomen aan. Door het verwerken van de baksteen in verschillend verband, is hier een aardige afwisseling gebracht.. De plint is namelijk gemetseld in kettingverband, de muren in Engels verband, terwijl de contreforten in kruisverband gehouden zijn. Het interieur is nog zeer sober; stemmig doen de rode plavuizen aan, stemmig ook het in twee kleuren gebeitste kraalschroten plafond, terwijl de witte muren later volop gelegenheid geven schilderijen aan te brengen, waardoor het inwendige een geheel ander aanzien kan krijgen”⁴.

Bij gelegenheid van het zilveren priesterfeest van pastoor Vekemans werd op het kerkplein van de parochiekerk van Baarle-Nassau het H. Hartbeeld onthuld door kapeleaan Dierick, met een feestpreek van pater Gulickx, M.S.C., en in de namiddag van dezelfde dag, 29 September 1930, werd de nieuwe Sint-Salvatorkapel ingezegend door Dr. Dirckx, pastoor te Bavel en Deken van het Dekenaat Ginneken; de feestpreek werd gehouden door kap. Jos. Jacobs uit Roosendaal. Bij gelegenheid van de Studentenlanddag van het O.L. V. gilde, 9 Augustus 1931, werd een gedenksteen ingemetseld. Later werd bij de kapel een kruisweg opgericht; -inzegend d.d. 02-08-1931- en door de staties van de Zeven Smarten van Maria en de Lourdesgrot werd ook de devotie tot de moeder van Sint-Salvator bevorderd. Naast pastoor Vekemans moet als een der ijverigste propagandisten voor de herbouw der kapel worden genoemd Cornelius Goos, “bijzondere weldoener der Sint-Salvatorkapel” (bidprentje). Goos overleed 5 Januari 1936. 4 September 1938 had onder algemene belangstelling van de beide Baarle’s de eerste openbare processie met het H. Sacrament naar de kapel plaats.

Wordt vervolgd.

Bronvermelding

Voor de samenstelling van dit artikel zijn, naast de vermelde literatuur, de volgende bronnen geraadpleegd:

- 1) “Ons Weekblad” d.d. 22-11-2002.
- 2) “Ons Weekblad” d.d. 07-12-2002.
- 3) “De Maasbode” van 7 Dec. 1930, 1ste Ochtendblad.
- 4) “Dagblad van N.Br.” van 18 Oct. 1930, 5de blad.

Merkwaardigheden (34)

600 Jaar Baarle-Nassau

Antoon van Tuijl

Is deze titel wel juist? Wij vierden toch 1000 jaar Baarle in 1992? Ja, dat klopt. De oudst bekende schriftelijke vermelding van de naam Baarle stamt uit 992. Die viering was dus terecht. We vierden nog meer. In 1998 herdachten we het 800-jarig bestaan van onze enclaves. Eigenlijk bestond toen de naam Baarle-Hertog 800 jaar. In 1198 schenkt Hertog Hendrik I van Brabant het Baarlese grondgebied aan de Heren van Breda. Bebouwde en bewoonde delen reserveert hij voor zichzelf. Die stukken van Baarle vormen vanaf toen “Baarle (onder den) Hertog.” De onbewerkte gronden, heiden en bossen werden “Baarle (onder) Breda.” In 1403 wordt Engelbrecht I van Nassau Heer van Breda. Op zijn vroegst vanaf dat jaar kan er sprake zijn van de naam “Baarle (onder) Nassau.” Deze naam is dus 600 jaar oud.

Arme adel

Ergens in de Duitse landstreek Rijnland-Palts ligt het stadje Nassau. Hartje middeleeuwen wordt het, samen met de omliggende streek bestuurd door een adellijk geslacht. Rijk is de familie niet. Het graafschap is maar klein, dus er zijn niet veel inkomsten. De familie heeft regelmatig wel veel nakomelingen. Door al die verervingen en verdelingen van grond en bezittingen verarmt deze adel.

Een zekere Ruprecht II is een van de stamvaders. Hij bouwt in Nassau een slot en noemt zich “Graaf van Nassau.” Engelbrecht van Nassau I (1370-1442) is een nakomeling van deze graaf.

Goede leerschool

Om het familiebezit niet verder te versnipperen, kiest Engelbrecht voor de geestelijke stand. Dat biedt in die tijd goede kansen om te studeren. Hij doet het goed en valt op, zodat hij al snel kannunik wordt. Dat is een goed betaalde baan. Weer wat later krijgt hij de functie van voorzitter van het kannunikencollege

in Munster. Eervol is dat. Daar leert hij organiseren en administreren. Jawel, Engelbrecht doorloopt een goede leerschool.

Naar Breda

Intussen is in Breda de nog zeer jeugdige Johanna van Polanen – dochter van Jan II, Heer van Breda – weeskind geworden. Oom Hendrik van der Leck wordt haar voogd. Als de tijd daartoe gekomen is, gaat die op zoek naar een geschikte bruidegom. Hendrik vindt Engelbrecht en ze komen een huwelijk overeen. Engelbrecht laat zijn functies en geestelijke stand voor wat die zijn en komt naar Breda. Bij de voltrekking van het huwelijk is Johanna elf jaar en Engelbrecht al ruim dertig.

Engelbert van Nassau

Wij schrijven 1 augustus 1403. Dat is dit jaar 600 jaar geleden. Door zijn huwelijk krijgt Engelbrecht alle bezittingen en rijkdommen van zijn vrouw in handen. Zo zijn de gewoonten van die tijd. Hij wordt dus zomaar “Heer van Breda” en is daarmee ook baas over de delen van Baarle die Hertog Hendrik in 1198 overdroeg.

Namenspel

Na 1198 hebben Baarlenaren natuurlijk nieuwe gronden ontgonnen en er huizen op gebouwd buiten de Hertogse delen van Baarle. Deze bewoners vallen na 1403 onder het bestuur van Engelbrecht van Nassau. Dit levert een merkwaardig spel van namen op. Vanuit zeer oude tijden – prehistorisch waarschijnlijk – bestaat de naam Baarle, of in oude schrijfwijze Baerle. In de volksmond hebben we het over Baol. Na 1198 ontstaat de naam Baarle-Hertog. Vanaf 1403 gaat de naam Baarle-Nassau de ronde doen.

Stamvader, diplomaat en generaal

Wie is deze Graaf Engelbrecht I eigenlijk? Eerder zagen we al dat hij zich in zijn jonge jaren op meerdere gebieden geschoold en bekwaamd heeft. Dat komt

hem in zijn Bredase tijd goed van pas. Blijkbaar is de functie “Heer van Breda” maar een deeltijdbaan, want Engelbrecht treedt in dienst van de Hertogen van Bourgondie. Hij levert hen allerlei diensten als adviseur, huwelijksmakelaar en als dat nodig is ook nog als generaal. De schatrijke opdrachtgevers betalen hem vorstelijk. Ook voor Nederland en Breda is hij een belangrijke figuur. Hij is tenslotte een van de stamvaders van het Nederlandse koningshuis. De stad Breda heeft o.a. de Grote Kerk (of O.L. Vrouwekerk) aan hem te danken. Hij nam het initiatief tot de bouw ervan.

We mogen gerust stellen dat Graaf Engelbrecht I van Nassau, Heer van Breda en naamgever van Baarle-Nassau in zijn twee en zeventig jarige leven niet heeft stilgezeten.

Winter

A.v.Eijl-v.d.Klashorst

Lange nachten, korte dagen
IJzel, sneeuw en regenvlagen;
En de bladerloze bomen
Staan stil voor zich uit te dromen
 Want hun sapstroom is maar klein
 En wacht op het lentesein.
 Vogels zoeken naar hun voer
 En zijn op de schooierstoer.
Soms verrast de wintertijd
Ons met een fraai sneeuwtapijt.
Kinderen vinden het een feest,
Ouderen vrezen kou het meest.
En we hopen allen blij:
Ook die winter gaat voorbij!

De buizerd, roofvogel pur sang

Piet v. d. Flaes

Het is geruime tijd geleden dat ik in de buurt van Bootjesven in Wortel-Kolonie opgeschrikt werd door een afschuwelijk gekrijs. Wat was daar aan de hand? Ik zag een buizerd aan komen vliegen met een prooi in de gele klauwen. Ik nam mijn veldkijker die op mijn borst hing ter hand en zag dat de prooi een eekhoorn was die zich alle kanten op wrong om los te komen uit de pijnlijke greep. De roofvogel nam zijn buit mee naar een hoekpaal van de weide. Hij trok de eekhoorn uit elkaar en begon hem op te eten.

Hier in de buurt, hoog in een grote boom had hij zijn nest. Dat zat zo dat hij heel de omgeving in de gaten kon houden. Het was een vrij stevig bouwsel van ineengevlochten takken. Buizerden hebben een groot verspreidingsgebied. Niet alleen Europa maar ook een groot deel van Azië, Noord-Amerika en Oost-Afrika worden door hen bewoond.

Wanneer de tijd daar is, legt het wijfje vier tot vijf bruin-groene eieren. Na een broedtijd van circa dertig dagen komen de jongen ter wereld. Dan worden het extra drukke weken voor de ouders. De jongen zijn zeer vraatzuchtig en niet bepaald kieskeurig. Na vier tot vijf weken klimmen ze voorzichtig uit het nest. Ze leren dan zelf voedsel oppikken. Ook oefenen ze het vliegen door met hun vleugels te slaan. Het wordt tijd om er op uit te trekken want tenslotte is er aan de verwennerij door de ouders een eind gekomen. Ze vertrekken dan ook om op eigen benen te staan.

In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw werd door het gebruik van pesticiden een zware slag toegebracht aan het roofvogelbestand van ons land. Hun aantal nam ieder jaar in snel tempo af. Men vond steeds minder braakballen in de natuur en steeds meer verlaten nesten.

Toen stelde de staat de “f 500,-regeling” in. Iedereen die kans zag door goed beheer een compleet nest groot te laten brengen en dit kon bewijzen, kreeg die beloning uitgekeerd. Jachtopzieners toucheerden maar wat graag zo’n mooie

bijverdienste. Maar ze kregen ook meer belangstelling voor deze mooie stootvogels.

In plaats van hen dood te schieten, kreeg men ontzag voor hen. Tegenwoordig is er weer een flinke populatie.

Vroeger ving men de buizerd nog wel eens. Mijn broer Jan plaatste daarvoor een klem in de sneeuw met de ingewanden van een konijn erop. Hij had succes! Een buizerd stortte zich van grote hoogte op het voedsel. Daarbij raakte hij met een poot bekneld tussen de klem. Onze Jan durfde hem er niet zo maar uit te bevrijden, zo ging dat beest te keer. Wat nu? Mijn moeder wist raad. "Laat kapelaan Fick maar komen. Dat is een echte vogelman!"

Mijn broer reed naar de pastorie en kwam terug met de kapelaan. Die gooide een zak over de vogel, trapte de klem open, knoopte de zak dicht en nam de vogel mee. Na een week of twee was de poot genezen en kreeg de buizerd zijn vrijheid terug.

.....
● Heb jij interesse voor heemkundige nieuwtjes uit Baarle, ●
● Castléré, Ulicoten en Zondereigen? En/of ben je bezig met ●
● stamboomkunde (genealogie)? Wij willen je via e-mail ●
● sneller informeren! Geef je e-mailadres op in het Heemhuis ●
● of via onze website www.amaliavansolms.org ●
.....

Oproep aan vroegere knechten, dienstbodes en pastoorsmeiden

De meesten leven nog.

De dienstbaren, die rond de oorlog gingen dienen bij boer, burger of op de pastorie. Ze werkten dag in dag uit voor een loontje. Als knecht in weer en wind. Als meid 'voor dag en nacht met kost en inwoning' of als huishoudster op een pastorie. Vooral deze laatste groep weet veel interessants, maar vertellen is vers 2 ...

Toch moeten deze verhalen vastgelegd worden in een boek

En niet alleen die van de boerenknecht of -meid maar vooral ook van diegenen die bij 'dure' families gingen werken.

Mogelijk zijn uw gegevens privé van karakter. Reageer dan tóch. Uw verhaal kan gemakkelijk anoniem verwerkt worden. Uw levensweg dient te worden vastgelegd. Uw ervaringen zijn uniek.

Sommige mensen denken dat dienstverband in vroeger tijd meestal een kwestie was van uitknijperij, knechting, slavernij en onderdrukking. Maar velen spreken dit tegen en kijken met voldoening terug. Denk niet: Och, ik heb niets meegemaakt maar altijd hard gewerkt. Iederéén beweert dat hij / zij vroeger keihard heeft gewerkt.

Verschillende vragen kunnen gesteld worden:

- Uit welk soort gezin kwam u zelf? Kunt u zich nog veel herinneren uit uw kindertijd? Waarom ging u dienen? Hoe oud was u en in wat voor soort familie kwam u terecht?
- Wat verdiende u bij aanvang en hoe steeg het loon?
- Was de behandeling goed of juist erg slecht? Kreeg u ook een stuk opvoeding en scholing mee? Cursussen - toekomstkansen.
- Hebt u nog foto's uit de tijd dat u diende?

Regelmatig ontvang ik brieven van mensen of sturen mij diploma's en foto's. Dikwijls zijn ze eenzaam en hebben hun verhaal nog nooit kunnen vertellen. Schrijnende verhalen soms. Maar gelukkig overheersen de verhalen die duiden

op een harde, doch goed verdragen werktijd. Verhalen over hun voor-geprogrammeerde levensweg die voor veel dames drie stations kende: meisje - vrouw - moeder. Maar ook verhalen van spijt, wroeging en gemiste levenskansen.

Reageer vóór het te laat is!

Met vriendelijke groeten en dank voor al uw moeite,

Cees A.M. Prinsen 'Op 't Loo'

Tel: 013 - 505 6480

Groot Loo 1

E-mail: prinsenvd@noknok.nl

5081 BK Hilvarenbeek

Fax: 013 -505 6482

Mededeling

Vanaf januari 2003 kan je het archief van heemkundekring Marcblas ter plaatse raadplegen in het heemhuis "Villa ter Borch", in Carons Hofke, Hofeinde 57:

- De 2de dinsdag v.d. maand, vanaf 20u tot 22u.
- De 4de zondag v.d. maand, vanaf 10u tot 12u.

We hopen dat we op deze wijze meer onderzoekers (vooral familievorsers) kunnen helpen bij het ontrafelen van het historisch netwerk. De eerstvolgende zitdagen zijn dus op dinsdag 11-03, zondag 23- 03, enzovoort.

Arme Amalia (43)

Met veel plezier laat ik U weer weten wat goede gevers aan te bieden hadden voor onze verzameling nostalgische voorwerpen.

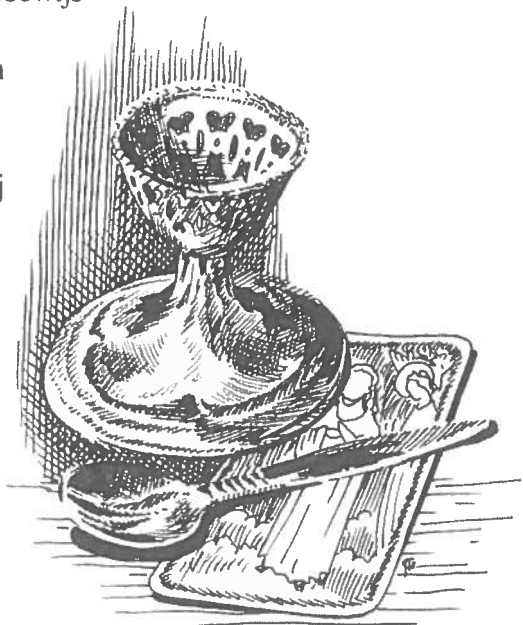
Hier volgt ons lijstje.

- Een paar schaatsen, echte botjes.
- Een kaartje knoopjes van het merk Prym. Dat was vroeger voor 90 cent te koop.
- Een kaartje haarspelden met de fraaie naam Prym's Miss Sunbeam.
- Een kaartje met nog enkele hele kleine puntenslijpertjes. Die had je vroeger nodig om je vulpotloodstift scherp te krijgen. Later bouwden ze zo'n slijpertje in, in het dopje van het vulpotlood.
- Een herinneringssetje aan een plechtige heilige communie, bestaande uit een zilveren eierdopje met lepeltje en het daarbij behorende gedachtenisprentje.
- Twee munten: een nikkelen 10cent-stuk en een onleesbare koperen.
- Een certificaat en een garantiebewijs van een duivenklok die wij al eerder kregen. Deze papieren zijn van 1988.
- Een dia-sorteerkastje. Dat kwam ons al goed van pas bij het samenstellen van dia-presentaties.
- Een vooroorlogse afwaskwast.

Schenkers zijn deze keer: Fons Willemsen, Fam. Raeymaekers, Tiest Hurks en Mevr. Van Eyl-Van de Klashorst.

Heel hartelijk dank.

Tot de volgende keer.

Aanwinsten BiDoc (15)

Lida Luiten

Amalia koestert Uw milde schenkingen en stelt ze ter beschikking van de gemeenschap. Denk daarom aan de heemkundekring bij het opruimen van uw boeken, tijdschriften, knipsels, foto's, bidprentjes, enzovoort. Breng op woensdagavond iets mee voor Amalia! Onderstaande titels werden het voorbije trimester aangeleverd:

- CD-rom “De Ballon te Castelré 2001-2002”, aangeboden door dhr. T. Hellings
- Jaarboek 24, Heemkundige kring De Vlierbes, ruilabonnement
- Noordbrabants Historisch Jaarboek 2002, abonnement
- “Lage landen, hoge sprongen 1898-1998”, schenking van dhr. W. Olieslagers
- “Veldnamen in Gilze en Rijen”, Christ Buiks, aangekocht
- “Geschiedenis der blekerijen in Turnhout”, Taxandria, schenking dhr. Joep de Jong
- Dagboek WO1, Pater Ladislas Segers, copie via dhr. Herman Janssen
- Tentoonstellingsgids Architecten Taeymans, Stedelijk museum Hoogstraten
- “Ouderen zijn op zich best wel gaaf”, schenking van de Rabobank
- “Van Reij's hof tot Reeshof”, historie van een Tilburgse nieuwbouwwijk, schenking dhr. Frans Tuytelaars

Amalia digitaal bereikbaar (3)

Herman Janssen

Onze website is een fantastische bron van informatie. De afgelopen maanden stelden we opnieuw heel wat resultaten van onze heemkundige werkzaamheden voor jou beschikbaar. Kijk op de Nederlandstalige pagina's in de rubriek 'Archief'. Daarin vindt je volgende items:

- Enclavegeschiedenis (historie, tijdsbalk, citaten en voortbestaan)
- Geschiedenis van Zondereigen
- Heksenverhalen
- Kapelletjes van Zondereigen
- Sinterklaas
- Tachtigjarige Oorlog 1568-1648 (historie, tijdbalk)
- Architect P.J. Taeymans
- Schrijver Renier Snieders
- Nisbeelden inventarisatie 1997
- Zondereigenwandeling
- Bedreigde Veiligheid (19de eeuwse sprokkels)
- Zilver voor Amelia (geschiedenis Heemkundekring)
- Natuurverhalen (P. van der Flaes)

In de rubriek 'Genealogie' publiceerden we nieuwe kwartierstaten o.a. die van Pater Ladislas Segers en Zr. Rumolda van Beek, beiden afkomstig van Zondereigen en goed gekend in de wijde omgeving van Baarle.

In onderstaande kwartierstaten wordt de zogenaamde SoSa-nummering toegepast. Dit werkt als volgt: de kwartierstaat begint bij de betrokkene (nummer 1), evenals eenieder die op de zelfde lijn zit, dus broers en zusters. Vader krijgt dat nummer x 2 en moeder het nummer van vader + 1. In sommige gevallen ontbreken er nummers in de reeks, dat kan twee oorzaken hebben:

- 1) De gegevens zijn nog niet bekend
- 2) De vrouw was ongehuwd en de vader onbekend

Kwartierstaat van Josef Adriaan Segers (Pater Ladislas)

Generatie : 1

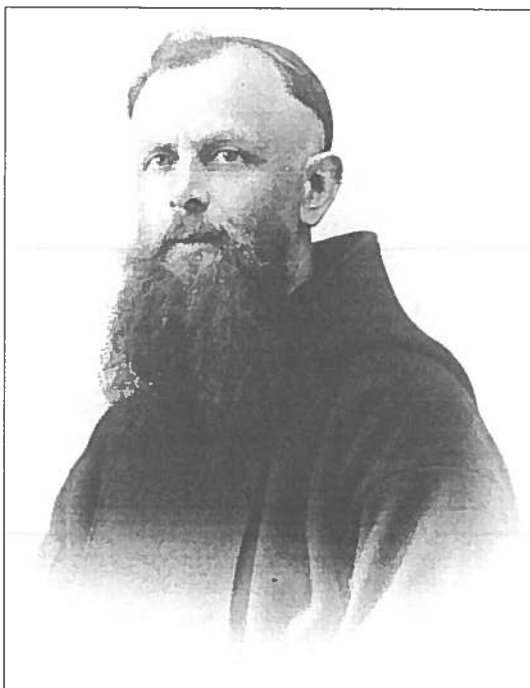
- 1 Josef Adriaan Segers, * 2-10-1890 Zondereigen

Generatie : 2

- 2 Petrus Segers, * 3-5-1847 Baarle-Hertog
- 3 Maria Philomenia Remeysen, * 17-4-1852 Merksplas

Generatie : 3

- 4 Joannes Petrus Segers, * 4-11-1794 Ravels, + 20-5-1868 Baarle-Hertog
- 5 Dympna Verheijen, * 19-4-1808 Baarle-Nassau
- 6 Cornelius Remeysen, * 14-1-1810 Merksplas, + 9-9-1863 Merksplas

Pater Ladislas

- 7 Anna Catharina Corens, * 12-3-1817 Merksplas, + 6-1-1885 Merksplas

Generatie : 4

- 8 Petrus Segers, * 12-1765 Weelde, + 11-9-1811 Baarle-Hertog
- 9 Anna Maria Pelckmans, * 9-3-1769 Merksplas, + 24-12-1829 Merksplas
- 10 Joannes Baptist Verheijen, * 8-7-1782 Baarle, + 21-6-1858 B.-Hertog
- 11 Joanna Cath. Aerts(en)-Haet(s), * 10-6-1788 Baarle, + 31-12-1845 B.-Hertog
- 12 Joannes Bapt. Remeysen, * 8-5-1761 Merksplas, + 11-4-1814 Merksplas
- 13 Anna Maria Lenaerts, * 19-12-1775 Merksplas
- 14 Joannes Baptist Corens
- 15 Maria Theresia Geenen

Kwartierstaat van Maria (Zr. Rumolda) van Beek

Generatie : 1

- 1 Maria Beek van, * 3-3-1886
Zondereigen, + 13-3-1948
Herentals

Zr. Rumolda

Generatie : 2

- 2 Cornelis Beek van, * 30-4-1842 Baarle-Nassau
- 3 Angelina Meyvis, * 30-7-1844 Baarle-Hertog, + 22-1-1925 Zondereigen

Generatie : 3

- 4 Johannes Beek van, * 11-10-1802 Baarle, + 4-12-1871 B.-Nassau
- 5 Petronella Stoops, * 18-3-1804 Baarle, + 8-1-1876 B.-Nassau
- 6 Adrianus Meyvis, * 29-4-1806 Weelde, + 4-3-1900 Baarle-Hertog
- 7 Johanna Vermonden, * 15-4-1811 B.-Hertog, + 22-11-1899 B.-Hertog

Generatie : 4

- 8 Nicolaas Beek van, * 9-3-1768 Alphen, + 17-10-1831 Baarle-Nassau
- 9 Cornelia Hapert van, * 23-11-1767 Baarle, + 17-10-1807 Baarle
- 10 Guillelmus Stoops, * 18-9-1773 Baarle, + 10-3-1842 B.-Nassau
- 11 Joanna Christiaensen, * 25-11-1778 Baarle, + 18-8-1816 B.-Nassau
- 12 Joannes Peter Meyvis, * 23-4-1773 Wortel, + 1-2-1835 Baarle-Hertog
- 13 Maria El. Verheijen, * 8-8-1771 Merksplas, + 30-8-1835 B.-Hertog
- 14 Gommer Vermonden, * 15-7-1773 Minderhout, + 19-1-1855 B.-Nassau
- 15 Catharina Jansen, * 14-11-1777 Baarle, + 2-8-1826 B.-Nassau

Het vervolg van beide kwartierstaten vindt je op onze website.

Bron: WG Genealogie en Eddy de Swart)

Noteer bij het volgende bezoek aan onze website je naam in het gastenboek. Misschien heb jij wel leuke suggesties voor ons? Wij kijken ernaar uit. Surf zo snel mogelijk naar:

www.amaliavansolms.org

Gezocht:

actieve vrijwilliger voor stamboomonderzoek

Regelmatig krijgen we via het internet vragen over de burgerlijke stand van Baarle. Deze vragen komen uit Nederland en België, maar ook uit andere delen van de wereld. Meestal is de grote afstand tot Baarle een probleem, anderen kunnen dan weer geen tijd vrijmaken tijdens de kantooruren. Hoe dan ook, alle vraagstellers zijn bijzonder dankbaar als wij hen verder helpen.

Wij zoeken iemand die bereid is om dit opzoekwerk uit te voeren. Het betreft gegevens uit akten van geboorten, huwelijken en begrafenissen in Baarle-Hertog (vanaf 1793) en in Baarle-Nassau (vanaf 1811). De boeken van de burgerlijke stand van Baarle-Hertog zijn beschikbaar in het Belgische gemeentehuis. De gegevens uit Baarle-Nassau bevinden zich in het streekarchief (Oosterhout). Bent u in het bezit van een auto en komt u daar wel eens in de buurt, misschien bent u dan de geknipte persoon.

Denkt u ons te kunnen helpen in Baarle-Hertog en/of Oosterhout, meldt u dan aan in het Heemhuis of stuur een berichtje naar:

onderzoeker@amaliavansolms.org

Wat was en wat komt

Laten we eerst maar weer even terugkijken op onze activiteiten van de voorbije maanden.

De ballonvaarttentoonstelling werd op 2 november, net als bij eerdere gelegenheden weer goed bezocht. Op afspraak kregen we ook een paar schoolklassen op bezoek. Leuk!

Tijdens het Genealogisch Cafe van zondag 2 november werden er weer veel gegevens uitgewisseld en contacten gelegd. Wat is er veel belangstelling voor familiekunde!

Op donderdag 14 november waren ongeveer tachtig mensen te gast in de fraaie aula van De la Salle. “Baarle Anno 1967”, een diapresentatie stond op het programma. Antoon van Tuijl had na lang wikken en wegen uit de grote verzameling dia’s van A. Teling-van Berkhout – Amsterdamse fotograaf – een keuze gemaakt, een volgorde bedacht en hier en daar wat commentaar. Dat kwam er ook uit de zaal! De hele voorstelling was een prachtig feest van herkenning en verwondering. Wat kan er in ruim dertig jaar veel veranderen! Werkelijk, een zeer geslaagde avond.

Het werd december. Op de eerste zondag was alle ballonmateriaal uit de benedenzaal verdwenen om plaats te maken voor de nieuwe tentoonstelling “Bomen in Baarle”. Deze expositie is onderdeel van een groot project. Het initiatief komt van de ABC-Milieugroep. De samenwerking met de Heemkundekring heeft een goed resultaat opgeleverd. Cees van Gils en Antoon van Tuijl inventariseerden alle oude, grote, beeldbepalende, markante, bijzondere bomen die zij konden vinden op heel het Baarlese grondgebied. Dat leverde een indrukwekkende serie gegevens en foto’s op. Die zijn op de tentoonstelling samengebracht. De opening was een goed bezocht en heel plezierig gebeuren.

Op donderdag 19 december kwamen er ruim zestig mensen bij elkaar rond het haardvuur van “De Steppe” voor onze jaarlijkse kerstbijeenkomst. De organisatoren waren nieuw. Ans Janssen en Nel Rodenburg namen het voortouw en zorgden voor een zeer geslaagde, sfeervolle avond. Een compliment is op zijn plaats!

Volop belangstelling voor "Bomen in Baarle".

Het Heemhuis liep weer vol op zondag 5 januari 2003 voor onze Nieuwjaarsreceptie en voor de heerlijke wafels van Marcel Gulickx. In zijn toespraak besteedde voorzitter Ad Jacobs terecht aandacht aan de vele werkers op de achtergrond. Onze vereniging kan deze mensen niet missen!

Donderdag 23 januari waren we weer te gast bij "De Steppe" voor een volgend deel van het grote projekt "Bomen in Baarle." Antoon van Tuijl verzorgde een diapresentatie. "Wandelend" door ons heem en door de jaargetijden konden de aanwezigen zien en horen hoe wij met bomen omgaan, op welke wijze bomen reageren op menselijk ingrijpen, welke functies bomen hadden en hebben voor natuur en landschap en voor mensen en hoe er goed met bomen omgegaan kan worden. Wat een plaatjes zijn er te maken in onze eigen omgeving!

Zullen we ook nog even vooruit kijken in ons programma?

- Nu geef ik U wel de juiste datum. Onze algemene Ledenvergadering gaat door op donderdag 13 maart. Het bestuur heeft afgesproken de zakelijke punten zo kort mogelijk af te werken. Als U de stukken die bij deze Van

Wirskaante meegeleverd zijn vooraf goed doorneemt, dan hoeven vragen en opmerkingen niet veel tijd in beslag te nemen. We beginnen om half acht. Zo houden we tijd over om nog een keer de diaserie “Baarle Anno 1967” te vertonen. Daar is veel vraag naar.

- Trouw aan de traditie is er een vroege vogeltocht in maart. Zondag de dertigste om 8.00 uur.
- Ons leek een geleid bezoek aan historisch Breda wel aardig. Wie weet, ontmoeten we daar Graaf Engelbrecht I van Nassau, die we ook elders in dit blad tegenkomen. Noteer voor deze uitstap zaterdag 12 april.
- In mei organiseren we een Foto-verzameldag. U krijgt tijdig informatie.
- We gaan ook op zoek naar de nachtegaal en nu bij voorkeur op een gunstig moment!
- Dan wordt het hoog tijd om onze fiets van stal te halen. Een tocht naar Meersel-Dreef staat op de rol voor 17 mei.

Let a.u.b. voor nadere gegevens op de uitnodigingen die U ontvangt en op onze mededelingen in Ons Weekblad.

...ook (zoals altijd) volop belangstelling voor de Nieuwjaarsreceptie (of de wafels?)

Activiteitenkalender 2003

Maart 2003

Zon 02	10.30-12.30	Open zondag en tentoonstelling "Bomen in Baarle"
Zon 02	13.30-16.00	Tentoonstelling "Bomen in Baarle"
Don 13	19.30	Algemene ledenvergadering alsmede filmavond
Zon 30	08.00	Vroege vogeltocht

April 2003

Zon 06	10.30-12.30	Open zondag en tentoonstelling "Bomen in Baarle"; uitgifte boekwerkje over "Bomen in Baarle" (onder voorbehoud)
Zon 06	13.30-16.00	Tentoonstelling "Bomen in Baarle"
Zat 12	13.00	Bezoek aan de stad Breda

Mei 2003

Zon 04	10.30-12.30	Open zondag en opening foto-verzameldag
Zon 04	13.30-16.00	Foto-verzameldag
Don 08	21.00	Nachtegalentocht
Zat 17	13.00	Fietstocht naar Meerseldreef

Juni 2003

Zon 01	10.30-12.30	Open zondag en foto-verzameldag
Zon 01	13.30-16.00	Foto-verzameldag
Zon 15	05.30	Vroege vogeltocht
Zat 21	08.00	Heemreis naar Leuven

van w i r s k a a n t e